

Eindrapport
In opdracht van de gemeente Schouwen-
Duiveland

Projectbureau Vrolijk, Breda
Ism Versteegen Support & Promotions
2 juni 2009
www.vrolijks.nl

Watersportvisie Schouwen-Duiveland

Eindconcept

Inhoud

Vooraf		pag
	Watersport verbindt land en water	3
Kansrijke markten		
	Input rondetafelbijeenkomsten	4
	Watersporters	5
	Watertoeristen	10
	Vaargedrag	13
Kwaliteit in aanbod		
	Positie Schouwen-Duiveland	14
	Watersportvoorzieningen	15
	Landrecreatie	17
	Economische impact	18
Beleid		
	Regionaal	19
	Gemeentelijk	20
Analyse		
	Samenvatting	21
	Aandachtspunten	22
	Doelen	23
Visie		
	Uitwerking visie	24
	Instrumenten	31
	Projecten	32
	Toets	36
	Advies	38
Bijlagen		

Vooraf

Watersport verbindt land en water

De gemeente Schouwen-Duiveland is aan vier zijden omgeven door water en ligt centraal in het Deltagebied. Geografisch gezien een ideale positie en door de diversiteit aan water heeft de gemeente Schouwen-Duiveland uitstekende kanskaarten voor de watersport.

Functioneel en qua beleving is de 'kust van Schouwen-Duiveland' bijzonder; de Noordzeestranden met brede duinen en aansprekende kustplaatsen en de Grevelingen als uniek en helder zoutwatergebied zonder stroom en getij, vol met eilandjes en voorzieningen. Tenslotte de Oosterschelde en Keeten of Mastgat, met dynamische getijdenstromen en bijzondere natuurkwaliteiten. Het is dan ook niet voor niets dat diverse kernen binnen de gemeente zijn uitgegroeid tot geliefde watersportlocaties. Tot nu toe richtte het beleid binnen de gemeente zich voornamelijk op het land. De structuurvisie Schouwen-Duiveland, het Landschappelijk Raamwerk en de Ruimtelijke en Strategische Visie Schouwen-Duiveland gaan over het buitengebied 'aan land'. Maar ook de nota Schouwen-Duiveland kiest voor toerisme en de nota Kracht van Kiezen handelen grotendeels over het droge gedeelte van de gemeente. De oevers worden wel ingebracht als structurerend element, maar de visies houden op waar het water begint.

Het is echter niet zo dat de gemeente zich in het geheel niet bezighoudt met de natte kant van het toeristisch product. De strandvisie, diverse projecten en visies rond de Brouwersdam, de plannen voor de haven van Zierikzee, de gedachtevorming rond privatisering van de jachthavens binnen de gemeente en de medewerking aan tal van initiatieven van ondernemers en organisaties bewijzen de aandacht voor de kansen.

Echter het raamwerk of kader ontbrak.

Ook rond de gemeente lopen diverse initiatieven en plantrajecten om de watersport verder te ontwikkelen. Binnen het programma Zicht op de Grevelingen wordt een stimulans gegeven aan economie en ecologie. Dit wordt uitgewerkt in een watersportvisie voor de Grevelingen. Schouwen-Duiveland wil optimaal inspelen op deze ontwikkelingen.

Deze watersportvisie heeft als doel om de ontwikkeling van de watersport in al zijn vormen te sturen en te faciliteren en om adequaat te kunnen reageren op initiatieven van derden. De watersportvisie moet een beleidskader bieden met een overzicht van de kansen voor de watersportsector.

Werkwijze

Vanuit diverse invalshoeken zijn inventarisaties en analyses gemaakt; met betrekking tot het huidige beleid, trends en ontwikkelingen, de markt, de verschillende doelgroepen, het aanbod en de ondernemers. Deze laatste groep werd gehoord in een viertal werksessies. Per segment in de watersport zijn de gewenste aandachtspunten in kaart gebracht en vervolgens werd gewogen in welke mate zijn een bijdragen leveren aan de belangrijkste uitgangspunten van dit plan.

Deze uitgebreide analyse heeft geleid tot een visie, die de verschillende takken van de watersport moeten ondersteunen voor verdere ontwikkeling. Omdat vernieuwing in de sector voornamelijk uit de markt zelf komt, biedt het rapport tevens een handleiding om initiatieven van derden te toetsen, maar ook om als gemeente initiatieven te nemen en richting te geven in andere beleidsvelden.

Ronde tafel

Er zijn vier Ronde Tafelgesprekken georganiseerd, twee voor de grote watersport, één voor de kleine watersport en één voor de landrecreatie en bewonersorganisaties. Het doel van deze bijeenkomsten was om vanuit diverse invalshoeken zoveel mogelijk input te verkrijgen van belanghebbenden. De aanwezigen kregen een aantal vragen voorgelegd. Een samenvatting van de uitkomsten van de bijeenkomsten zijn hierna weergegeven.

Opvallend was dat, ook in vergelijking met dezelfde aanpak elders, de deelname hoog was; alle tafels waren goed bezet. De betrokkenheid tijdens de sessies was groot. Wel waren er diverse deelnemers die aangaven dat ze al (te) vaak input hadden gegeven. Men vroeg zich af in hoeverre er ook iets mee gedaan werd.

Verslag van vier ronde tafelgesprekken, januari 2009

Kwaliteiten Schouwen-Duiveland aan de waterkant

De belangrijkste kwaliteiten zijn niet door de mens gemaakt, maar betreft de natuur zelf in al haar facetten. Het Nationaal Park de Oosterschelde, de rust en ruimte, de variatie in vaarwater, het schone en zilte water, de vele zonuren en het strand zijn met grote voorsprong de belangrijke kwaliteiten die werden geduid door de aanwezigen.

Gemiste kansen Schouwen-Duiveland

Dat de gezamenlijke promotie van het eiland als zeer ontoereikend wordt ervaren kwam iedere sessie naar voren. De watersportsectoren zien zich niet vertegenwoordigd, terwijl het gebied zich toch als een van de beste watersportregio's van Nederland zou kunnen profileren. Verder vonden de deelnemers het jammer dat een aantal havens 'stil blijft staan'. Een upgradage van Zierikzee is zeer gewenst, maar ook Brouwershaven wordt regelmatig genoemd. Een ander gemiste kans is de ontsluiting van het Grevelingen. De sluis bij Bruinisse is op zomerse dagen een grote belemmering voor de pleziervaart. Een oplossing ziet men door een sluis richting zee aan te leggen. Daarnaast zijn de onderlinge verbindingen tussen de havenplaatsen en de toeristische attracties te beperkt. De deelnemers zijn verder van mening dat watersport onvoldoende aandacht krijgt in het gemeentelijk beleid.

Doelgroepen

Op basis van activiteiten en motieven zijn vele doelgroepen voor Schouwen-Duiveland te onderscheiden. Op de vraag welke groep men het meest kansrijk vindt, worden de generieke doelgroepen het meest genoemd. Immers, ondernemers zien 'iedereen' graag komen. Recreanten,

verblijfstoeristen, 55 plussers en ligplaatshouders. Daarnaast specificceert men groepen als duikers, gezinnen en jeugd/jongeren. Deze laatste doelgroep is voor de deelnemers zeer interessant, omdat men het belang ziet jongeren enthousiast te maken voor de watersport.

Ontwikkelingskansen

Net als bij de gemiste kansen wordt een reeks aan mogelijkheden geopperd voor ontwikkelingen aan de waterkant. Nu staan de upgradage van Zierikzee en een sluis bij de Brouwersdam het hoogst op het verlanglijstje bij de aanwezigen. Dat is opvallend, omdat de variatie in vaarwater als belangrijkste kwaliteit naar voren komt. Kennelijk verdient deze kwaliteit verdere uitbouw.

Andere belangrijke kansen ziet men voor de rondvaarten en chartervaart met aanlegmogelijkheden bij o.a. Neeltje Jans en Ouwerkerk. Deze plekken zijn ook geschikt voor recreanten en passanten. De Schelphoek wordt zowel door duikers als zeilers als ontwikkellocatie gezien, met de kanttekening dat de natuurlijke omgeving bewaakt moet blijven. Als laatste, maar niet als onbelangrijkste, worden de ontwikkelingen van de Grevelingen- en Brouwersdam onderschreven. Aan de Grevelingendam ziet men kansen voor de kleine watersport. Enerzijds omdat er voor deze sector bijna nauwelijks voorzieningen zijn, anderzijds omdat dit de mogelijkheid biedt om nieuwe mensen te laten kennismaken met de watersport.

Markt

Watersporters; marktomvang, trends en ontwikkelingen

Grote watersport

De watersport in Nederland is al geruime tijd een groeisector. In de afgelopen jaren is de vloot naar schatting telkens met 1% per jaar gegroeid. Bovendien worden boten groter. Gezien de aard van het vaarwater in de gemeente Schouwen-Duiveland stijgt daarmee het aantal boten dat geschikt is voor de regio. Daartegenover staat dat de Delta traditioneel een zeilgebied is, terwijl de verhouding tussen zeilboten en motorboten veranderd ten gunste van de laatste. Deze trend is ook al zichtbaar in het gehele Deltagebied waar het aantal motorboten stijgt. De gemeente Schouwen-Duiveland telt ruim 2700 ligplaatsen, waarvan het aantal in Bruinisse nog groeit. In totaal zijn er op de Grevelingen en Oosterschelde ruim 5700 ligplaatsen en worden er totaal 82.500 passanten per jaar ontvangen.

Sportvissers

Aan de sportvisserij in Nederland wordt naar schatting in totaal door ruim 1,7 miljoen mensen deelgenomen (waaronder circa 150.000 buitenlanders). Iets minder dan 10% hiervan vist alleen in zee en ruim 70% alleen op binnenwateren. Bijzonder is ook het grote aantal vissende kinderen (460.000). Verder valt op dat 58% van de vissers vaak gaat vissen, meer dan 42 keer per jaar. Vissen is een van de belangrijkste vormen van openluchtrecreatie in Nederland. Zeesportvissen wordt op drie manieren beoefend: vanaf de kant, vanaf opstapschepen en vanuit kleine bootjes. 22% van de bootvissers heeft een ligplaats in een haven. De overigen maken gebruik van een helling.

Uit onderzoek in de Delta blijkt dat in de zomermaanden 50% van de sportvissers ook verblijft in Zeeland. Er varen op mooie dagen 60 opstapboten op zee met zo'n 1000 vissers aan boord. De groep vissers is wel aan het afnemen, in tegenstelling tot de bootvissers op kleinere boten.

Watersporters en watertoeristen

Bij de beschrijving van watersportmarkten is onderscheid gemaakt tussen twee hoofddoelgroepen; watertoeristen en watersporters.

Watersporters zijn mensen die actief sporten waarbij met een boot of (surf)plank gevaren wordt. In dit plan vallen ook duikers en en sportvissers onder de noemer watersporters.

Onder watertoeristen verstaan we mensen die als dagtoerist of verblijfs-gast in het gebied komen en daarbij ook gebruik maken van de mogelijkheden die het water biedt. Zij varen echter niet zelf, maar maken op een passieve manier gebruik van het water.

Markt

Watersporters; marktomvang, trends en ontwikkelingen

Open zeilboten, motorboten en sloepen

Hoewel een grote groep Nederlanders regelmatig vertoeft op het water met open zeilboten, sloepen etc. is er relatief weinig bekend over deze markt, trends en ontwikkelingen. Op de Grevelingen en meer nog op de Oosterschelde is het aantal open boten relatief gering. Los van de zeilscholen is naar schatting maximaal 10% van de ligplaatsen op de Grevelingen in gebruik door kleine open boten, grotendeels zeilboten. Op de Oosterschelde is dit nog minder. Dit percentage verschilt sterk per jachthavenlocatie.

In diverse havens zijn er mogelijkheden om kleine zeilboten op de wal te stallen, vaak voor kort gebruik en voor de kinderen. Deze mogelijkheid wordt relatief beperkt gebruikt door watersporters. Het aantal bijboten dat gebruikt wordt is eveneens gering, met name omdat vanaf de meeste aanlegplaatsen alle voorzieningen bereikbaar zijn. De open zeilboten worden door de sector vaak gezien als de broedplaats voor nieuwe watersporters. Om die reden zetten branchevereniging en watersportverbond sterk in op stimuleren van de zeilsport en wordt er veel geïnvesteerd in wedstrijden en ontwikkeling van nieuwe snellere typen boten. De Grevelingen is bij zeer veel weersomstandigheden uitstekend vaarwater voor deze kleinere open boten. Toch heeft de vraag en de optimalisering van de jachthavencapaciteit de open zeilboten verdronken ten opzichte van de kajuitboten.

Catamarans

Een stabiele markt betreft de open catamarans. Door het karakter van het vaarwater is de Grevelingen geschikt voor catamaranzeilen. Op de Oosterschelde wordt minder met deze snelle boten gevaren. Er zijn clubs in Den Osse en op de Grevelingendam. In totaal hebben naar schatting 200 catamarans hun ligplaats in de gemeente.

Markt

Watersporters; marktomvang, trends en ontwikkelingen

Roeien / kanovaren

Zeeland heeft veel water, maar relatief weinig vlak kanowater. Roeien en kanovaren zijn activiteiten die op het vaarwater van het Grevelingen en de Oosterschelde relatief weinig beoefend worden. Vooral de meer geoefende en zeekanoërs kunnen hier uit de voeten. De eenvoudige kanoroute (binnen de dijken, van Den Osse naar Ellemeet) wordt nauwelijks gebruikt, omdat deze te weinig uitdaging biedt.

Duikers

Er zijn 240.000 duikers woonachtig in Nederland, waarvan er 60.000 duiken in Nederland. Het gros van de duikers haalt zijn brevetten om in het buitenland te kunnen duiken. Toch maakt men in Nederland zo'n 16 duiken per jaar, waarbij Zeeland een unieke positie heeft. Groot voordeel is dat de duikstekken op korte afstand van elkaar gelegen zijn. Er is een terugloop van het aantal duikers in Nederland. Al met al worden in Zeeland zo'n 900.000 duikbewegingen per jaar gemaakt. In principe hebben duikers boven water niet veel faciliteiten nodig. Verharde paden, een trap over de dijk, een vlonder of trap aan de waterkant en een parkeerplaats. Onder water zijn harde voorwerpen en organismen zaken die een locatie aantrekkelijk maken.

Markt

Watersporters, marktomvang, trends en ontwikkelingen

Kitesurfers

In Nederland zijn naar schatting 10.000 actieve kitesurfers. Dit aantal is stabiel. De sport is nog jong en bestaat ongeveer 10 jaar. Er zijn nauwelijks demografische gegevens bekend, maar de sport wordt voor 80% door mannen beoefend en 20% door vrouwen.

De groei stagneert enerzijds door de voller worden-de locaties. Ruimte bij de start en op het water is van belang voor deze sporters, zeker als men zich als beginner op het water begeeft. Het aantal Duitsers dat de sport beoefend is aanzienlijk, vooral aan de Brouwersdam. Met de Brouwersdam en de Grevelingendam heeft Schouwen-Duiveland voor deze sport aantrekkelijke spots, die veel kitesurfers aantrekt. Op de Brouwersdam ziet men ook veel kitebuggy's (gemeente Goedereede). Navraag bij de organisatie van kitesurfers leert dat deze sporten echt los van elkaar staan, met andere gebruikers en wensen. Gezien de beperking van dit onderzoek tot watergebonden activiteiten is deze niet verder uitgewerkt.

Windsurfers

Alhoewel er meer dan 300.000 surfplanken in Nederland liggen, zijn er slechts 15.000 mensen actief met de sport bezig, verspreid door het land. Het aantal surfers is de laatste jaren sterk afgenomen. Er vindt een verschuiving plaats van surfen op kleine plassen, naar surfen op groter water. Het aantal sportieve surfers groeit ten opzichte van de 'mooiweer surfers'. De Brouwersdam en Grevelingen zijn aantrekkelijke wateren voor deze groep, vanwege de wind en de ruimte. Windsurfers kunnen zich beter dan kitesurfers tussen andere watersporters begeven. In verhouding stapt er meer jeugd voor het eerst op een surfplank dan op het kiteboard (in verband met een onveilig gevoel op water). Aan de Brouwersdam ligt de grootste surfschool van Europa en hier worden meer dan elders in Nederland evenementen en wedstrijden georganiseerd.

Markt

Conclusie marktontwikkelingen watersporters

De grote watersport is een economisch belangrijke en omvangrijke markt. De groei in de vloot en de steeds groter wordende schepen en het veranderende gedrag vragen om het soort gebied dat Schouwen-Duiveland kan bieden. Sportvissen is een belangrijke en frequente activiteit die ook vaak onderdeel uitmaakt van een vakantie. Dijken is een interessante markt met regelmatige beoefenaars, die sterk zelfvoorzienend zijn. Windsurfen en kitesurfen zijn sterk beeldbepalend en trekken een jong maar beperkt publiek. De laagdrempelige watersport met open zeilboten, zeilscholen en de verhuurvloot zijn stabiel of

Marktomvang, trends en ontwikkelingen watersporters

Daysailors

Een nieuwe, vooralsnog kleine markt is ontstaan in het segment van luxe daysailors. Dat zijn boten van tussen 6 en 8,5 meter die gericht zijn op dagtochten, en waarbij de verblijfsvoorzieningen aan boord (bedden, keuken etc.) beperkt zijn. Veel kleinere kajuitzeiljachten worden in de praktijk al op die manier gebruikt, met overnachting thuis of op een vakantie-adres. De verwachting van de sector is dat deze trend door zal zetten.

Zeilscholen

De drie zeilscholen zijn belangrijk als broedplaats voor nieuwe watersporters. De belangstelling voor zeilles groeit sinds enkele jaren. Veel zeilscholen werken volgens het systeem van de Commissie Watersportopleidingen (CWO). Het aantal CWO diploma's steeg de laatste jaren van met enkele procenten (Hiswa).

Verhuurvloot

De verhuurvloot in de Delta en op de Grevelingen is redelijk stabiel of groeit licht. Er is geen zeilbootverhuur op de Oosterschelde, gezien de soms lastige omstandigheden. Wel worden er enkele visboten verhuurd vanuit Zierikzee. Verhuurschepen worden aangeboden vanuit 4 locaties, vooral op de Grevelingen. De meeste schepen blijven op de Grevelingen. De vloot betreft zowel open boten (dagverhuur) als kajuitzeiljachten en een enkele motorboot. Al langere tijd is de verwachting dat de verhuurvloot zal groeien ten koste van het bootbezit, doordat steeds meer mensen maar weinig vaardagen per jaar maken. Deze trend zien we nog niet sterk terug in de toename van de vloot.

Gedeeld bezit

Nieuwe concepten spelen in op de behoefte aan zeilen zonder de zorgen van het bezit van een boot. Er zijn inmiddels enkele bedrijven actief met een soort 'gedeeld bezit', te vergelijken met Greenwheels voor auto's. Per zeven of acht eigenaren wordt een schip aangekocht. Een vast maandbedrag geeft recht op een bepaald aantal dagdelen varen. Ook bootverhuurders ontdekken deze markt met abonnementen en nieuwe concepten, zoals zeilenzonderzorgen.nl. Op de Grevelingen zijn aanbieders nog niet bekend, op de Oosterschelde is er aanbod vanuit Roompot Marina.

Markt

Watertoeristen/recreanten; trends, ontwikkelingen

Rondvaarten

Tijdens vakanties in het Deltagebied maakt 8% van de toeristen een rondvaart vanaf verschillende locaties. In de Delta is er een samenwerking tussen aantal bedrijven: Rondje met een Pontje. Deze kleinschalige pontverbindingen knopen de fietsroutestructuren op de verschillende eilanden aan elkaar.

Chartervaart/bruine vloot

De chartervaart bedient met name de groepsmarkt voor zowel dag- als meerdaagse tochten en is te verdelen in drie categorieën: zeilende binnenvaartschepen, zeilende zeeschepen en motorpassagiersschepen. De chartervaart heeft zich de laatste jaren tot een redelijk stabiele markt ontwikkeld. Nederland telt 548 schepen, waarvan in de Delta 20 schepen professioneel varen. 6 Schepen hebben Zierikzee als thuishaven en 1 schip ligt in Bruinisse.

In de Delta wordt veelal zelfstandig gevaren en het vaaraanbod is divers. Er is verscheidenheid aan groepen door wisselende motieven en vaartijd. Er is een verschuiving merkbaar van meerdaagse tochten naar dagtochten. Ook verwelkomt men steeds meer Belgische gasten.

Onder watertoeristen verstaan we mensen die als dagtoerist of verblijfgast in het gebied komen, en daarbij ook gebruik maken van de mogelijkheden die het water biedt. Zij varen echter niet zelf, maar maken op een passieve manier gebruik van het water.

Markt

Watertoeristen/recreanten; trends, ontwikkelingen

Riviercruise/hotelschepen

De markt van de hotelboten groeit de laatste jaren enorm (ca 20 % per jaar). Gezien de verwachte groei van senioren de komende jaren, zal deze markt zich de komende jaren nog verder ontwikkelen. In Zeeland ontvangen enkele steden deze boten, op Schouwen-Duiveland zijn beperkte aanlegmogelijkheden. Aan de loswal van Bruinisse komen zo'n 50-70 schepen aan. De herinrichting van de Visserijhaven beperkt de mogelijkheden. Regelmatig komen er aanvragen voor Zierikzee.

Dagjestoeristen/recreanten

Dagtoerisme is belangrijk in Zeeland, waarbij buitenrecreatie zoals wandelen vaak wordt beoefend. Waterrecreatie en watersport (inclusief zwemmen) zijn goed voor 5,6 miljoen dagtochten in Zeeland. De markt is zowel lokaal als landelijk. Gemiddeld reizen mensen van buiten Zeeland 58 km voor hun Zeeuwse dagtocht. Daarmee is de potentiële doelgroep zeer groot.

Markt

Watertoeristen/recreanten; trends, ontwikkelingen

Verblijfstoeristen in Zeeland

Schouwen-Duiveland is goed voor ruim 450.000 binnenlandse vakanties en 2,7 miljoen overnachtingen per jaar, een marktaandeel van 35% binnen Zeeland. Daar komen nog ca 50% buitenlandse gasten bij. Schouwen-Duiveland verliest toeristische gasten maar kent door de stijging van de vaste gasten, toch een toename van het totaal aantal vakanties. Korte vakanties worden steeds belangrijker, in Zeeland en Schouwen-Duiveland nog sterker dan elders. Schouwen-Duiveland scoort hoog bij de 25-44 jarigen. Uit eten gaan, tochtjes met de auto en wandelen naar het strand zijn de meest ondernomen activiteiten vanuit de accommodaties (Schouwen-West). Opvallend is dat watersport in dit rijtje nauwelijks voorkomt. Watersport maakt maar beperkt onderdeel uit van de beleving van het eiland. Het activeren van de verblijfsrecreant op en aan het water biedt een enorm potentieel.

Duitsers op Schouwen-Duiveland

In Schouwen-Duiveland worden grote aantallen Duitse gasten ontvangen. Voor 38% van hen maakt watersport onderdeel uit van de vakantie, voor 25% is dit zelfs de belangrijkste activiteit tijdens de vakantie (bron CVO en Kenniscentrum HZ)

Conclusie marktontwikkelingen watertoeristen

Het aantal mensen dat van het water gebruik maakt zonder zelf te varen of te duiken is in potentie groot. De chartervaart is in Nederland sterk ontwikkeld, maar blijft in de Delta achter. De riviercruises zijn sterk in opkomst, maar niet naar Schouwen-Duiveland. Aanbod voor deze specifieke doelgroepen ontbreekt. Uit gegevens over dagtoerisme en verblijfstoerisme blijkt de omvang van deze doelgroepen op het eiland. Activiteiten op en aan het water vormen maar een beperkt deel van de activiteiten tijdens de dagtocht of vakantie. In potentie is het ombuigen van dit gedrag een belangrijke groeikans.

Markt

Onderzoek vaargedrag Delta (grote watersport)

Onderzoek

Om een goed beeld te krijgen van het vaargedrag en de beweegredenen van toervaarders in het Deltagebied is in de zomer van 2008 een onderzoek uitgevoerd door Waterrecreatieadvies BV. Het onderzoek is uitgevoerd onder passanten. De formulieren zijn uitgereikt op 9 locaties in jachthavens in het Deltagebied. Er was een respons van circa 50%. Het grootste deel van de deelnemers was op vakantie of bezig met een meerdaagse tocht.

Kenschets deelnemers onderzoek

Ruim de helft van de deelnemers is 50 jaar of ouder, vaak vaart men met twee personen, hoewel 43% toch nog kinderen (van alle leeftijden) aan boord heeft. 21% heeft ook een hond aan boord. 71% vaart op een kajuitzeilboot, 24% op een kajuitmotorboot. Open boten zijn beperkt aanwezig. Het betreft in bijna alle gevallen de eigen boot, van gemiddeld 10,60 meter lang. Dat is lang ten opzichte van het gemiddelde elders in Nederland.

Vaargedrag en herkomst

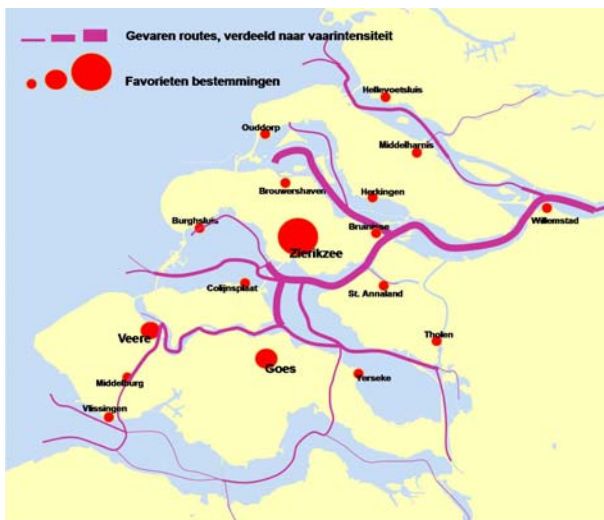
De deelnemers aan het onderzoek varen gemiddeld 56 dagen per jaar. Hoe ouder ze zijn, hoe meer dagen ze varen. Zij slapen 47 nachten aan boord. 50% van de zeilboten heeft een vaste ligplaats in het Deltagebied, de rest komt van de Waddenzee, IJsselmeer en uit Zuid-Holland. De motorboten komen maar voor 26% uit het Deltagebied zelf, verder uit geheel Nederland.

Meerdaagse tocht

Het overgrote deel van de deelnemers is bezig met een meerdaagse tocht, waarvan het doel veelal de Delta zelf is. Zij verblijven gemiddeld circa 15 nachten in de Delta en varen gemiddeld

4,8 uren per dag. Met kinderen en motorboten worden minder uren per dag gevaren. 49% geeft de voorkeur aan varen in het hoogseizoen, ouderen hebben iets vaker een voorkeur voor het voorseizoen.

De Oosterschelde is het meest favoriete vaargebied, snel gevolgd door de Grevelingen. Haringvliet en Veerse Meer zijn een stuk minder populair. Zierikzee is de meest populaire bestemming, zeker voor ligplaatshouders uit de Delta zelf. Verder zijn Goes, Veere, Middelburg en Willemstad vaak genoemd. Bruinisse en Marina Port Zelande zijn populairder dan het historische Brouwershaven. 82% van de overnachtingen van de deelnemers vindt plaats in een jachthaven, 15% op een aanlegplaats en 3% elders (ankeren, remmingwerk).

Conclusies voor Schouwen-Duiveland:

- Uitgangspositie is ideaal, ingeklemd tussen de meest aantrekkelijke vaargebieden, met de meest aantrekkelijke bestemming binnen de gemeente (Zierikzee)
- De jachthavens zijn belangrijk in combinatie met de openbare aanlegplaatsen
- Niet alleen bezoekers van buiten de Delta zijn belangrijk, maar ook ligplaatshouders uit de regio die gaan varen vormen een belangrijke doelgroep
- De nadruk zal blijven liggen op het hoogseizoen, ondanks drukte
- Een groot deel van de doelgroep heeft kinderen aan boord, voorzieningen moeten daarop ingericht zijn

Schouwen-Duiveland

Positie Schouwen-Duiveland in de Delta

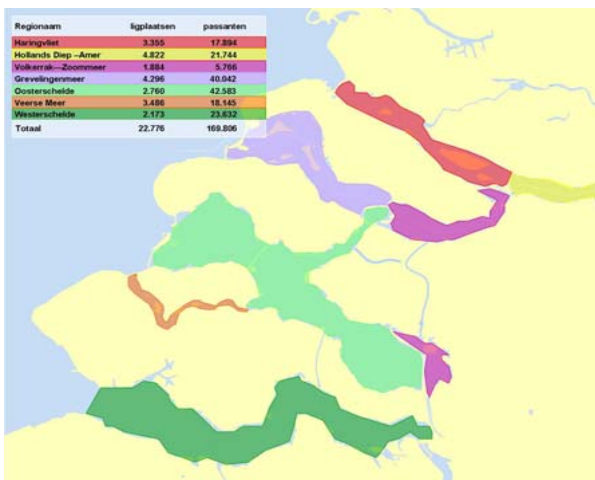
Schouwen-Duiveland ligt ingeklemd tussen de Oosterschelde, het Grevelingenmeer en de Noordzeekust. De Oosterschelde en de Grevelingen zijn als het gaat om passantenovernachtingen en aantrekkelijkheid, de meest populaire watersportgebieden in de Delta. Ook op Nederlandse schaal scoren deze vaargebieden hoog als het gaat om populariteit en passantenovernachtingen. Helder water, variatie, aanlegplaatsen en aantrekkelijke havenplaatsen geven deze vaarbestemmingen kwaliteit.

De belangrijkste routes door of naar de Delta voeren langs Bruinisse en passeren Schouwen-Duiveland aan de oostzijde. Bruinisse ligt op een snijpunt van watersportroutes en vormt voor velen de entree naar de Delta.

Bovendien is Zierikzee voor watersporters van buiten de Delta en voor watersporters uit de Delta zelf de belangrijkste vaarbestemming. Met name in het voorjaar en najaar wordt Zierikzee vaak gekozen als weekendbestemming voor een vaartocht. Hierdoor is er een grote druk op de capaciteit van de jachthaven.

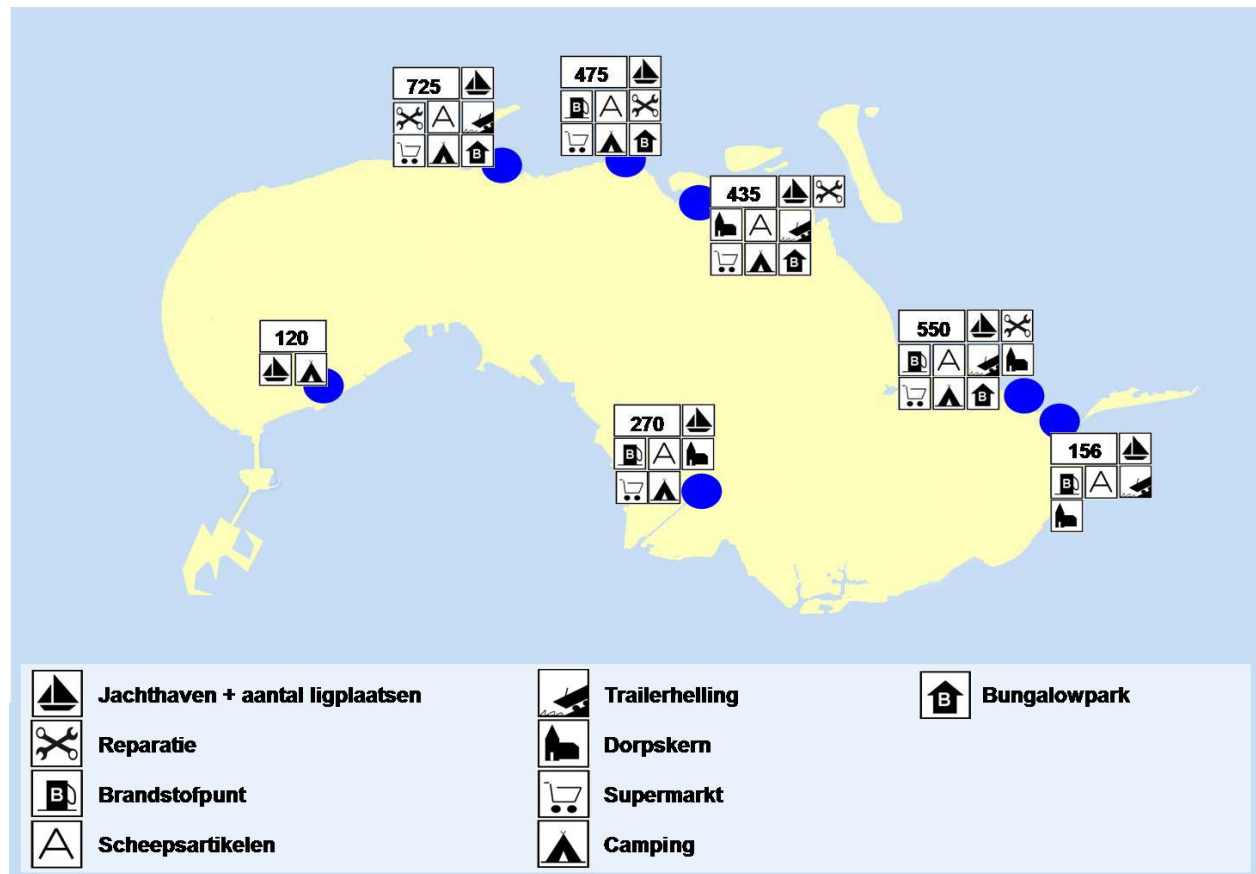
Watersport evenementen

In Schouwen-Duiveland vinden veel evenementen plaats in en rond de grotere plaatsen Renesse, Burgh-Haamstede en Zierikzee. Met water als relatie is er een aantal grootschalige evenementen dat behoorlijk wat mensen op de been brengt. Zo wordt op de Brouwersdam sinds een paar jaar het grootschalige Concert At Sea (juni) georganiseerd dat 55.000 bezoekers uit heel Nederland trekt. Andere grote evenementen zijn de Havendagen Zierikzee (augustus) zijn goed voor ongeveer 15.000 bezoekers en de Visserijdagen (juli) in Bruinisse voor 50.000 bezoekers. Evenementen waar de watersport een rol speelt zijn de Bruniversails vanuit Bruinisse en de Deltaweek vanuit Zierikzee. Deze watersportfestijnen hebben zeilwedstrijden, trekken de bruine vloot en voor het walpubliek zijn er volop attracties. Op kleinere schaal worden vanuit de watersportvereniging wedstrijden en tochten georganiseerd. Het surfcentrum op de Brouwersdam is actief met surfbeurzen, -wedstrijden en demonstraties en vanaf het strand worden regelmatig evenementen en wedstrijden voor het (kite)surfen georganiseerd.

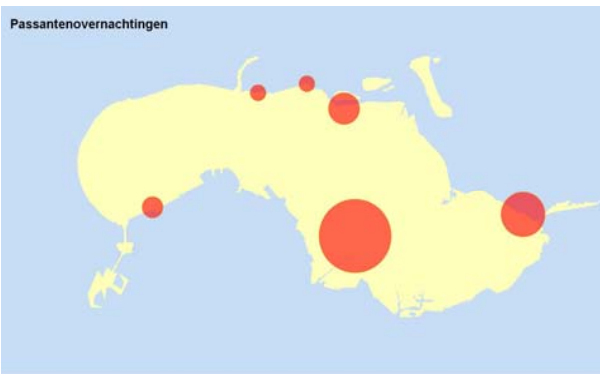

Aanbod

Het aanbod van voorzieningen 'grote watersport'

Passantenovernachtingen

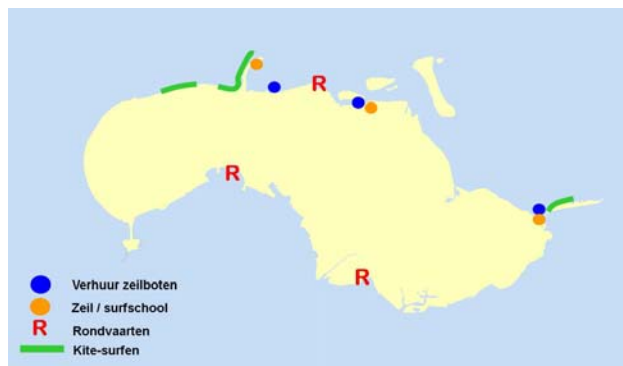

De watersportsector in Schouwen-Duiveland is uitstekend ontwikkeld. Grotere jachthavens, zowel particuliere bedrijven als watersportverenigingen, bieden ligplaatsen met ondersteunende voorzieningen aan.

De bezoekende schepen kiezen vooral voor Zierikzee als bestemming, naast Bruinisse, Brouwershaven en enkele andere bestemmingen.

Aanbod

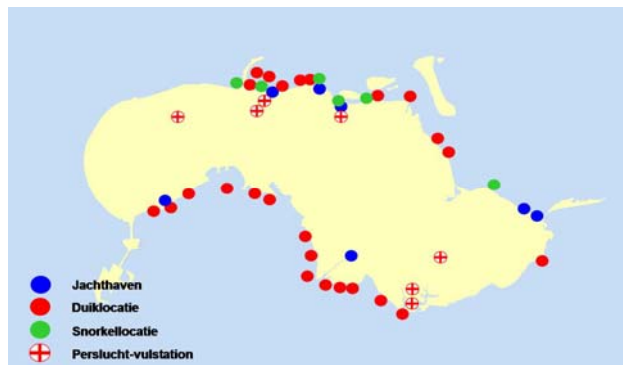
Spreiding van voorzieningen kleine watersport

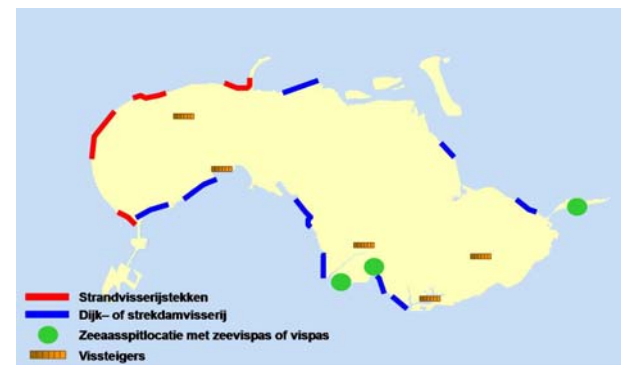
De kleine watersport concentreert zich vooral op de Grevelingen. Rondvaarten hebben vertrekpunten vanaf diverse plekken.

Trailerhellingen vooral aan de noordzijde van Schouwen-Duiveland. Aan de zuidzijde 1 helling (totaal 7 hellingen aan Oosterschelde)

Duiken is gelijkmatig verdeeld over de Oosterschelde en de Grevelingen. Het aantal locaties is bijzonder groot en uitstekend verdeeld.

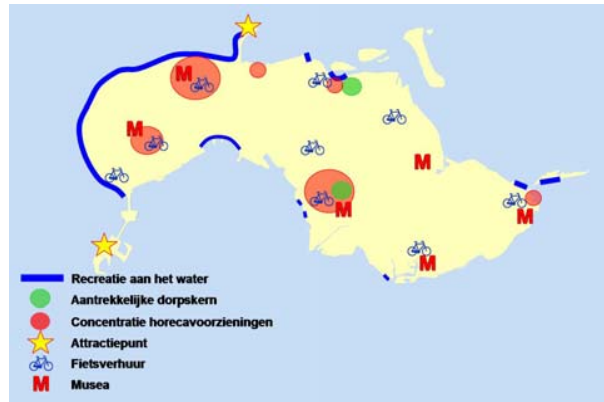

Vissen aan alle dijken, oevers, havenhoofden en wateren mogelijk. Opstapboten vanaf diverse havens.

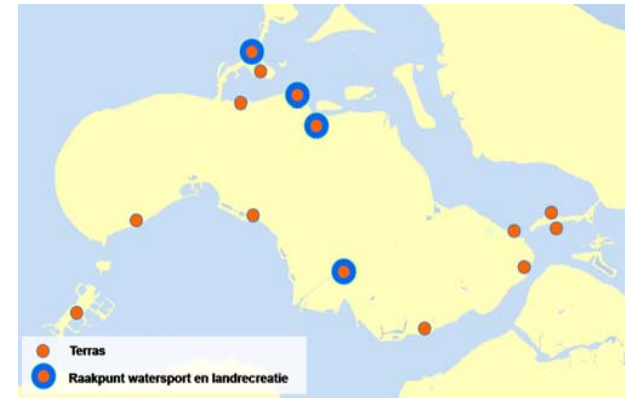
Aanbod

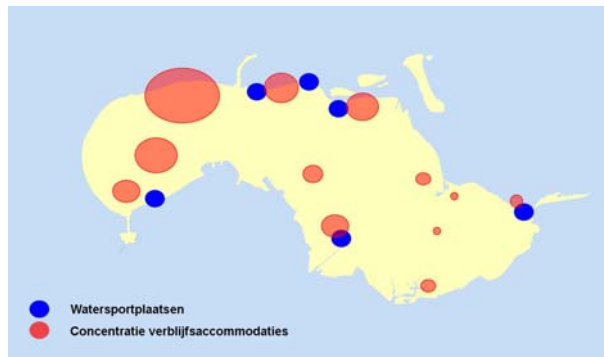
Spreiding landrecreatie in Schouwen-Duiveland

Het aanbod toeristische voorzieningen is redelijk verspreid. Fietsverhuur wordt in de meeste kernen aangeboden via het OV fietsplan. Er zijn diverse aangeboden via het OV fietsplan. Er zijn diverse musea. Een van de grootste, het Watersnoodmuseum is vanaf het water niet bereikbaar. Oeverrecreatie komt aan de binnendijkse gebieden weinig voor.

Op diverse plaatsen zijn terrassen aan het water. Deze variëren in kwaliteit en bereikbaarheid. Slechts op een klein aantal plaatsen is er een echte binding tussen landrecreatie en watersport (= raakpunt watersport en landrecreatie)

De concentratie verblijfsrecreatievoorzieningen (bedrijven) kent een ander patroon dan de waterrecreatie. Ook op dorpsniveau is de relatie veelal beperkt.

De fietsroutestructuur is compleet en bereikt alle belangrijke watersportplaatsen. Met name aan de Grevelingenzijde loopt de route achter de dijk en is de relatie met water beperkt.

Impact

Economische impact watersport Schouwen-Duiveland

Impact toerisme op Schouwen-Duiveland

De recreatie op Schouwen-Duiveland is goed voor 13% van de werkgelegenheid. Daarnaast komen als gevolg van toerisme forse bestedingen terecht in de detailhandel en de bouw. De Bruto toegevoegde waarde van de verblijfsrecreatie is 5% van de economie van Schouwen-Duiveland, de horeca is 4% en de watersport is goed voor 2% van de toegevoegde waarde op het eiland. De gezamenlijke omzet van watersportbedrijven wordt geraamd op 20 miljoen euro, (bron trendmonitor toerisme SD 2006)

Bestedingen per nacht

Recreatietoerisme staat voor mensen die met hun boot op vakantie zijn en aan boord overnachten. Toervaarders besteden gemiddeld € 77,50 per boot per nacht (2002). Het overgrote deel van de bestedingen komt dus terecht bij de plaatselijke middenstand. De bestedingen gerelateerd aan schip en vaart zijn relatief gering.

De jachthavens binnen de gemeente Schouwen-Duiveland zijn gezamenlijk goed voor circa 25.000 passantenovernachtingen (schepen). Naar schatting komen hier voor de Grevelingen nog eens 10.000 tot 15.000 nachten bij op openbare aanlegplaatsen, die vaak worden afgewisseld met overnachtingen in havens. De bestedingen per dag per boot zijn gemiddelden, dus inclusief nachten met weinig bestedingen. Bij 40.000 overnachtingen binnen de gemeente (schepen) zou de besteding van passanten neerkomen op 3.100.000 euro.

Vaste ligplaatsen

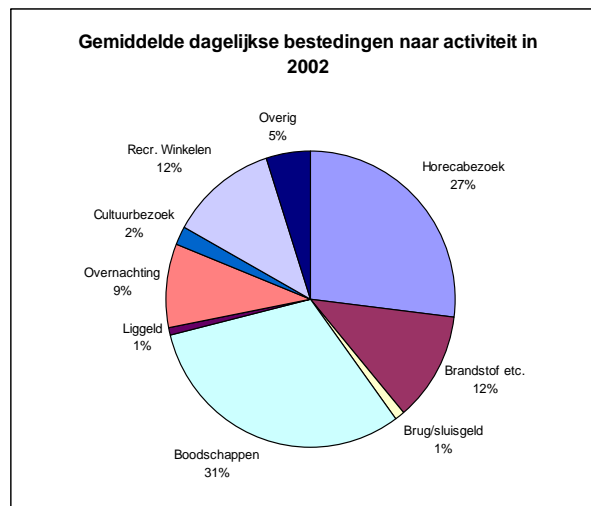
Voor vaste ligplaatsen wordt de jaarlijkse besteding geschat op € 3000 per boot. Schouwen-Duiveland telt in 2008 ca 2800 ligplaatsen, goed voor een besteding van 8,4 miljoen euro voor onderhoud, reparatie, stalling, liggeld en bootverbetering (exclusief aanschaf).

Kleine watersport

Er zijn geen representatieve gegevens beschikbaar over de kleine watersport. Duiken, zeilen, windsurfen, kitesurfen en vissen worden vaak als dagtocht beleefd, maar ook vaak als onderdeel van een meerdaagse vakantie. In feite zit daarin het grootste gedeelte van de economische impact voor kleine watersport. Verblijfsrecreatie vormt een essentieel onderdeel van de Schouwse economie, en activiteiten op en aan het water zijn daarin een belangrijke trekker.

Bootjes kijken, terras aan het water

Havens zijn vaak populaire plekken om als toerist of recreant naar toe te gaan. Daarmee stoffeert de watersport als het ware de 'droge' toeristische omgeving. Horecabedrijven met een terras aan het water varen wel bij een levendige waterkant, waar boten voorbij komen en aan kunnen leggen.

Beleid

Zicht op de Grevelingen

Het beleid van het Natuur en Recreatieschap de Grevelingen is vastgelegd in 'Zicht op de Grevelingen'. Momenteel wordt dit beleid voor de watersport uitgewerkt in een watersportvisie. Er vindt afstemming plaats tussen gemeente en schap over de inhoud. De watersportvisie Grevelingen beperkt zich tot die vormen van watersport waarbij een 'drijflichaam' gebruikt wordt. Oeverrecreatie en de duiksport zijn niet meegenomen. Belangrijk in Zicht op de Grevelingen is de eco2-benadering, waarbij gekozen wordt voor een gelijktijdige en evenwichtige versterking van economie en ecologie.

Beleid van anderen, opgaven voor de watersportvisie

Omgevingsplan Zeeland

In het Omgevingsplan Zeeland is het provinciale beleid voor ruimte, milieu en water opgenomen. De belangrijkste doelstellingen daarbij zijn het faciliteren van de economische dynamiek, het bevorderen van de sociaal-culturele dynamiek en het versterken van de Zeeuwse omgevingskwaliteiten. Voor de watersport is de doelstelling: het bevorderen van en ruimte bieden voor verdere ontwikkeling van de watersport, met een versterking van de kwaliteit van de Deltawateren. Deze doelstelling wordt vertaald in een aantal voornemens, die voor Schouwen-Duiveland een opgave zijn:

- *Ruimte bieden aan de uitbreiding van het aantal plaatsen in jachthavens met 12% ten opzichte van 2004 in de periode tot 2015, op basis van een nadere afweging*
- *Toegankelijk maken en houden van natuurgebieden, ook voor de watersport*
- *Realiseren van aanlegplaatsen voor de chartervaart*
- *Realiseren voorzieningen voor de kleine watersport, met name duiken, surfen en kitesurfen*

Interim jachthavenbeleid

De Provincie Zeeland heeft als uitvloeisel van het Omgevingsplan Zeeland en voorlopend op de Beheersplannen vanuit Natura 2000 een interim beleid opgesteld voor de jachthavens. Belangrijk hierin is dat de relatie wordt gelegd tussen het integrale karakter van het plan en de te verwachte significante schade voor Natura 2000. De provincie adviseert projecten met een significante schade niet in ontwikkeling te nemen. Het integrale karakter moet tot uitdrukking komen in een bijdrage aan de omgeving. Hierin wordt ook de verevening verwerkt.

Opgave: Ontwikkeling van jachthavens moet een bijdrage leveren aan de omgevingskwaliteit.

Sociaal Economisch Beleidsplan Zeeland

De provincie heeft nieuw beleid in voorbereiding waarin uitgangspunten worden geformuleerd voor sociaal economische ontwikkeling. De Provincie zet in op verbreding van de watersportsector, ruimte in havens voor andere gebruikers en kleine watersport, kwaliteit en innovatie.

Opgave: beleid Schouwen-Duiveland moet gericht zijn op verbreding en verbetering en een bijdrage leveren aan andere sectoren.

Mosselzaad invanginstallaties

De mosselsector heeft de laatste jaren haar mogelijkheden zien slinken. Dit heeft geleid tot nieuwe vormen van mosselzaad en mosselkweek. Naast de hangcultuur die al langer bekend is zijn er nu op de Zeeuwse wateren Mosselzaad Invanginstallaties gerealiseerd. Deze proef wordt uitgebreid en er zijn gebieden aangeduid die hiervoor in aanmerking komen. Deze kunnen de watersport beperken en maken het bevaarbaar gebied kleiner. *Opgave: In samenspraak met andere gebruikers goed nadenken over zonering om optimale water-ruimte beschikbaar te houden vanuit verschillende belangen.*

Natura 2000

Het beleid met betrekking tot Natura 2000 is sterk bepalend voor de ontwikkelingsmogelijkheden. Al het omliggende Deltawater is Natura 2000 gebied. Momenteel worden beheersplannen gemaakt voor de verschillende gebieden. Goede informatie over vaargedrag en natuurbehoeftes vormt de basis voor een afgewogen beleid.

Opgave: Samen met partners de juiste data verzamelen en verwerken voor een gewogen beleid.

Beleid

Beleid en wensen van gebruikers

De gebruikers van watersportvoorzieningen zijn georganiseerd in het Watersportverbond, de Nederlandse Vereniging van Kitesurfers, windsurfers etc. Vanuit deze gebruikers zijn er wensen, soms geformuleerd in planvorm voor een gebied. Voor de gemeente Schouwen-Duiveland zijn enkele visies van gebruikers actueel:

- De Nederlandse Onderwatersportbond heeft in een masterplan de wensen uitgewerkt voor uitbreiding van de voorzieningen voor de duiksport.
- De zeilende chartervaart heeft met haar landelijke organisatie (BBZ) en enkele regionale samenwerkingsinitiatieven de wensen voor uitbreiding van de voorzieningen voor de chartervaart uitgewerkt.

De documenten zijn gebruikt als input voor de visie

Gemeentelijk beleid, opgaven voor de watersportvisie

Ruimtelijke en strategische visie buitengebied

In de ruimtelijke strategische visie wordt het 'herkenbaar eiland als hart van de Delta' als troefkaart erkend voor toerisme en recreatie. Daarbij wordt de variatie van de kust van Schouwen-Duiveland als kwaliteit benoemd. De beleefbaarheid van het buitendijks water, en de beperkte variatie in verblijfsrecreatiecomplexen zijn zwakke punten

Opgave voor de watersportvisie: De onderscheiden kenmerken van de Oosterscheldekust en de Grevelingenkust moeten ook in de watersport worden opgenomen door variatie in soort van voorzieningen, intensiteit en soort gebruikers.

De beleidsdoelstelling voor toerisme en recreatie is een kwalitatief hoogwaardig, innovatief en gedifferentieerd aanbod. Er moeten combinaties gezocht worden tussen verblijfsfuncties en andere functies

'Wederzijdse meerwaarde'

In de ruimtelijke en strategische visie wordt 'wederzijdse meerwaarde' tussen ruimtelijke kwaliteit, economische vitaliteit en duurzaamheid als essentieel bestempeld. Een ontwikkeling moet duurzaam bijdragen aan de omgevingskwaliteit en de beleefbaarheid.

Opgave voor de watersportvisie: Bij nieuwe ontwikkelingen voor de watersportsector is landschappelijke meerwaarde, ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid vanuit ruimtelijk, economisch en sociaal oogpunt het uitgangspunt.

Schouwen-Duiveland kiest voor toerisme

In deze beleidsnota kiest de gemeente voor toerisme en recreatie met behoud van eigenheid, samenhang, kwaliteit en samenwerking. De samenhang tussen het droge en natte toerisme moet worden versterkt.

Opgave: Zorg voor maatregelen die de toeristische sectoren beter met elkaar integreren om zo de kwaliteit en aantrekkelijkheid als bestemming te verhogen.

Nota kamperen

De gemeente heeft in haar Nota kamperen het beleid voor kampeerterrinen vastgelegd. De gemeente kiest voor seizoensverbreding en voor bevordering van het toeristisch karakter van het aanbod. Deze gedachten kunnen ook vertaald worden naar de watersportsector.

Opgave: bevorder het toeristisch gebruik van havens in een breed seizoen.

Waterplan Schouwen-Duiveland

De gemeente heeft samen met het waterschap en de provincie een waterplan opgesteld voor binnendijkse gebieden. Belangrijk doel is meer beleving van het water, door het vaker zichtbaar te maken, oevers toegankelijk te maken, routes langs watergangen te ontwikkelen en kanoroutes in te richten.

Opgave: Beter beleefbaar maken binnendijks water

Strategisch Kiezen in Schouwen-Duiveland

De gemeente heeft voor het bepalen van prioriteiten en de inzet van middelen en menskracht criteria geformuleerd waaraan projecten moeten voldoen.

Daarin zijn een bijdrage aan de kernkwaliteiten en de mogelijkheid voor medegebruik of combinatiegebruik en kwaliteit bepalend voor de inhoud. Daarnaast moeten er (extern) middelen en samenwerkingspartners beschikbaar zijn.

Opgave: Voorstellen moeten integraal en door Schouwen-Duiveland samen met anderen op te pakken zijn

Samenvatting

Analyse vraag, aanbod en beleid

Uit de diverse inventarisaties van vraag, aanbod en beleid is de volgende analyse voor Schouwen Duiveland te herleiden.

Watersport; actief en passief beleefd

Watersport is een stabiele markt, soms ook een groeimarkt. Het aantal actieve beoefenaars is groot en verdeeld over een breed scala aan activiteiten. Het aantal passieve beoefenaars tijdens dagtochten en vakanties is in potentie nog groter. Zij genieten van de natuur aan de waterkant, de terrasjes en de oude vissersdorpen.

Groeimarkt

Groeimarkt binnen de watersport zijn de grote watersport en de open boten, verhuur en zeilscholen. Hoewel de duiksport en sportvisserij onder druk staan, is het aandeel voldoende groot om met deze groepen rekening te houden.

Unieke positie

Schouwen-Duiveland heeft voor de actieve beoefenaars uitstekende mogelijkheden en een unieke uitgangspositie. Ingeklemd tussen de aantrekkelijkste gebieden Oosterschelde en Grevelingen, voor toervaart, vaste ligplaatsen, vissen, kitesurfen, windsurfen en duiken ligt een verdere uitbouw voor de hand. Schouwen-Duiveland heeft een zeer divers aanbod en heeft voor veel watersporten zelfs een unieke positie in Nederland. Veel specifieke evenementen kiezen locatie in Schouwen-Duiveland.

Prachtig natuurgebied

De natuurlijke omstandigheden op water en land, rust, ruimte, wind en schoon water, zijn volop voorhanden. Dit is een van de grote kwaliteiten van het eiland, die zeer gewaardeerd wordt door zowel watersporters als (verblijfs)recreanten.

Diversiteit in aanbod

De mens heeft veel toegevoegd aan de natuurlijke kwaliteiten. De 'kust van Schouwen-Duiveland' kent op regelmatige afstand mogelijkheden om aan te leggen, vaste ligplaats te kiezen, te vissen, duiken, boten te huren etc. Surfen en kitesurfen zijn als snelle sporten nauwkeuriger gezoned en concentreren zich voornamelijk rond de dammen. De watersportvoorzieningen zijn over het algemeen van goede kwaliteit, compleet en bruikbaar.

Toegankelijkheid beperkt

De bereikbaarheid baart soms zorgen, zowel over land als over water. De capaciteiten van water en wegen zijn op topdagen ontoereikend.

Verblijfgasten

Schouwen-Duiveland is ook een belangrijke bestemming voor vakanties en dagtochten aan land. Deze kunnen aan uniciteit en aantrekkelijkheid winnen als de kwaliteiten van het water beter ontsloten worden. Daar ontbreekt het nu aan. De mogelijkheden om kennis te maken met en gebruik te maken van de watermogelijkheden van Schouwen zijn onvoldoende benut. Zeker voor de Nederlandse verblijfgast, die maar zelden watersport activiteiten onderneemt tijdens een vakantie. Dit in tegenstelling tot de Duitse gasten, die voor een veel groter deel participeren in de watersport.

Land en water combineren

Het beleid voor de Provincie Zeeland zet in op een verdere ontwikkeling en versterking van de sector. Het beleid in Schouwen-Duiveland geeft richting aan de ontwikkeling van buitengebied en kernen, zonder deze specifiek in te vullen voor het watergebied. Beide beleidsuitgangspunten vragen om vertaling naar de waterkant.

Aandachts- Punten

Product markt combinaties

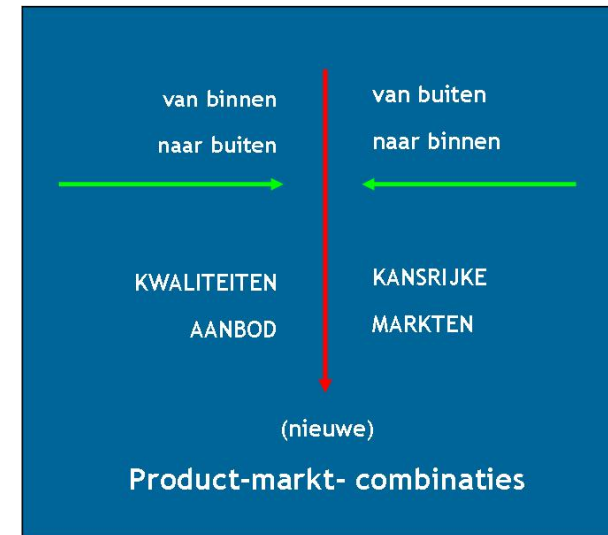
De voorgaande analyse geeft de positie van Schouwen-Duiveland in zijn geheel weer. Daarnaast is een uitgebreide analyse per segment van de watersport gemaakt. Het aanbod is bekeken en de markt geanalyseerd, gebruik makend van de input uit de rondetafelbijeenkomsten. Met informatie van de diverse brancheorganisaties en sectoren zijn per groep succesfactoren en motieven in beeld gebracht. Voor de grote watersport is gebruik gemaakt van een onderzoek van NRIT uit 2002 onder watersporters.

Op deze wijze werd het mogelijk per productmarkt combinatie de gewenste aandachtspunten te omschrijven. In de bijlage is een uitgebreid overzicht van deze analyse opgenomen.

Vervolgens worden deze aandachtspunten getoetst en gemeten in welke mate zij bijdragen leveren aan de doelen van de gemeente Schouwen-Duiveland, die in het volgende hoofdstuk worden omschreven.

Het aanbrengen van een focus op de beste opties zorgt voor een werkbare en de meest kansrijke visie voor de watersport.

Omdat vernieuwing in de sector voornamelijk uit de markt zelf komt, biedt het rapport tevens een handleiding om initiatieven van derden te toetsen, maar ook om als gemeente initiatieven te nemen en om richting te geven aan andere beleidsvelden.

Doelen

Prioriteiten voor beleidsvorming en inzet middelen

Vanuit de voorgaande analyse van doelgroepen en hun motieven, het aanbod met sterktes en zwaktes en de markt met kansen en bedreigingen is uitgewerkt welke mogelijkheden er zijn om verbeteringen aan te brengen. De mogelijkheden daartoe zijn groot. Een plan zonder focus leidt echter zelden tot succes. Het is belangrijk prioriteiten te stellen.

Aan de hand van de doelstellingen en mogelijkheden die de gemeente Schouwen-Duiveland heeft zijn de aandachtspunten getoetst op de volgende criteria:

- Economische impact
- Bijdrage aan andere sectoren binnen de economie.
- Bijdrage aan het imago van Schouwen-Duiveland
- Bijdrage aan het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid

Economische impact

De diverse gebruikersgroepen zijn verschillend van omvang en brengen op zichzelf ook weer verschillende soorten bestedingen met zich mee. Over het algemeen kan onderscheid gemaakt worden tussen directe bestedingen en indirecte bestedingen. De directe bestedingen komen ten goede aan de bedrijven in de sector zelf, de indirecte bestedingen geven een algemene bijdrage aan de economie als gevolg van bestedingen in detailhandel, horeca en bij toeleveranciers. Niet van alle gebruikers is exact bekend welke economische effecten zij sorteren. Op basis van omvang en gemiddelde geschatte bestedingen per jaar is een inschatting gemaakt van de economisch meest relevante gebruikersgroepen en verbeteringsvoorstellen.

Bijdrage aan andere sectoren

Een belangrijke ruimtelijke en functionele tekortkoming van Schouwen-Duiveland is dat de watersport en de verblijfsrecreatie op het eiland schijnbaar niets met elkaar te maken hebben. Doelstelling binnen de watersportvisie is dat de kwaliteit die de watersport kan brengen optimaal wordt ingezet ter ondersteuning van andere sectoren. Dat betekent dat watersportactiviteiten die een bijdrage leveren aan beeldkwaliteit, toegankelijk zijn voor brede groepen verblijfsrecreanten of een aantrekkingskracht hebben voor nieuwe groepen bezoekers prioriteit krijgen.

Bijdrage imago

Het imago van het eiland is belangrijk voor toerisme, woonklimaat en bedrijvigheid. Sommige activiteiten zijn weliswaar klein van omvang maar belangrijk in de beeldvorming. Met name de wat hipere watersporten geven de gemeente een jong en fris imago. Hiermee is rekening gehouden.

Bijdrage ruimtelijk ontwikkelingsbeleid

De gemeente heeft in haar Ruimtelijke en strategische visie en in de structuurschetsen per kern een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van het buitengebied en de kernen. Deze ruimtelijke visie vraagt ook om een vertaling naar het water. De mate waarin een verbeteringsmogelijkheid een bijdrage levert aan realisering van de ruimtelijke doelstellingen is meegewogen in de prioritering.

Visie

Samenhangende visie op watersportontwikkeling

Watersport verankeren in 'droge' toerisme

Aantrekken van andere nieuwe doelgroepen

Sterke concurrentiepositie watersport handhaven

Knelpunten (capaciteit) oplossen

Vertalen van beleid op land naar beleid op water

Watersport als smaakmaker positioneren

Visie

(Watersport)evenementen

Evenementen zijn bij uitstek mogelijkheden om land en water dicht bij elkaar te brengen. Door watersportevenementen zo op te zetten dat ze van het land beleefbaar zijn wordt meerwaarde voor beide groepen bereikt. Daarnaast kunnen evenementen worden ontwikkeld die niet-watersporters kennis laten maken met de mogelijkheden. Zeil- en surfscholen, jachthavens, rederyn en chartervaart kunnen hieraan actief een bijdrage leveren.

Watersport verankeren in het 'droge' toerisme

Watersport is een belangrijke smaakmaker voor een toeristisch profiel. In Nederland, in Zeeland, maar zeker ook in Schouwen-Duiveland staat het verblijfstoerisme onder druk. Regio's moeten hun eigen onderscheidend vermogen steeds beter inzetten in de concurrentieslag. De verblijfsrecreatie in Schouwen is weinig specifiek, van de kwaliteiten van de watersport wordt zeer weinig gebruik gemaakt. Watersport moet veel meer een onderdeel worden van de beleving van het eiland en moet actiever ingezet worden als vermaakactiviteit (actief en passief) voor verblijfstoerisme.

Lage drempels

Om de watersport toegankelijker te maken voor verblijfsrecreanten worden initiatieven voor dagverhuur en weekendverhuur positief benaderd. Zeil-scholen en bedrijven die dagtochten op het water aanbieden moeten meer ruimte krijgen binnen het aanbod van Schouwen-Duiveland. Combinaties van vakantieverblijf met watersportinitiatieven worden gestimuleerd om bijzondere product-marktcombinaties aan te bieden. Initiatieven die gekoppeld zijn aan de Grevelingendam en de Brouwersdam, maar ook andere initiatieven aan de noordoever van het eiland lenen zich goed voor dit soort ontwikkeling.

Schouwen-Duiveland kiest daarmee voor een brede benadering van de watersport door alle doelgroepen heen:

- Vaarscholen en bootverhuur krijgen prioriteit boven vaste ligplaatsen bij de herindeling van havens en de toewijzing van nieuwe locaties
- Voor verbetering van de voorzieningen voor de duiksport krijgen die voorstellen prioriteit die de drempel tot deelname verlagen. Duikscholen, begeleid duiken vanaf de wal of vanaf een schip en nieuwe onderwaterlocaties voor toeristisch gebruik worden gestimuleerd. Uitbreiden van voorzieningen op afgelegen plekken ligt niet voor de hand.

- Het sportvissen moet nog meer dan nu een onderdeel worden van een toeristisch verblijf, door voorzieningen voor sportvissen te combineren met algemeen toeristische voorzieningen
- Windsurfen en kitesurfen zijn belangrijk voor een jong imago. Surfscholen en verhuurcentra zijn belangrijk voor een brede oriëntatie van de sport

Meer ruimte voor passanten

Om de watersport in de kernen een bijdrage te laten leveren aan de leefbaarheid en levendigheid moeten passanten een meer centrale plek krijgen in de havenlayout. De kernen moeten waar mogelijk (deels) vrijgemaakt worden om passanten te ontvangen en in de gelegenheid te stellen hun geld uit te geven in de plaatselijke horeca en winkels. Ook charterschepen en waar mogelijk kleine riviercruiseschepen moeten een plek kunnen vinden in de havens die dicht bij of in de kern liggen. Dit brengt levendigheid. Op dit moment is de verhuur van vaste ligplaatsen te zeer een hoofdactiviteit. Specifieke locaties voor deze doelstelling zijn de binnenstadshavens van Zierikzee en Brouwershaven.

Beleefbare waterkant

De havenplaatsen en het omliggende water zijn maar beperkt beleefbaar vanaf de wal. Om het water meer in te zetten als ondersteuning van toeristisch verblijf is de bereikbaarheid en bruikbaarheid van de waterkant essentieel. Op meerdere plaatsen zouden kleine strandjes ingericht kunnen worden. Een fietsroute aan de buitenzijde van de Grevelingendijk zou de Grevelingen vanaf het land beter beleefbaar maken. Het Rondje met een Pontje sluit goed bij deze doelstelling aan. De natuurontwikkeling van Zierik tot Zee zorgt voor een betere beleving van de binnendijkse en buitendijkse natuur aan de Oosterscheldezijde. Voor de Schelphoek kan onderzocht worden of een deel van het gebied geschikt te maken is voor recreatief medegebruik.

Visie

Watersport verankeren in het 'droge' toerisme

Voorzieningen voor sportvissers

De sportvisserij is een belangrijke sector voor de gemeente. Met name de koppeling met de verblijfsrecreatie is daarbij economisch relevant. Een fors deel van de toeristen op Schouwen-Duiveland gaan tijdens hun vakantie vissen, zowel vanaf een boot (met groepen of eigen boot) als vanaf de kant. Voor groepen is er ruimte nodig voor ligplaatsen van rederijen (o.a. Bruinisse Visserijhaven). Voor bootvissers zijn er voorzieningen nodig om visboten te water te laten. Met name aan de Oosterschelde zijn de voorzieningen niet afdoende. Voor vissers vanaf de kant zijn locaties gewenst waar het vissen gecombineerd kan worden met andere oeverrecreatie voor de rest van het gezin.

Ruimte voor rondvaartboten

Rondvaarten zijn een belangrijke activiteit om verblijf aantrekkelijk te maken en land en water te verknopen. Ruimte voor rondvaarten om te vertrekken en bestemmingen om aan te leggen zijn daarmee belangrijk. Bij herinrichting van havens is het belangrijk met deze groep rekening te houden.

Zeilscholen en verhuur

Zeilscholen en kleine verhuurschepen kunnen een belangrijke aanvulling zijn op het toeristisch product. Het is gewenst hiervoor in en buiten havens extra ruimte te voorzien om marktinitiatieven mogelijk te maken.

'Drijvende camping'

Steeds vaker zien we dat boten niet of nauwelijks uitvaren en gebruikt worden als varende camping. Het optimaal faciliteren van dit gebruik door jachthavens kan dit soort gebruik stimuleren en daarmee de levendigheid rond havens vergroten. Het aanbieden van goede voorzieningen in de thuishaven, fietsverhuur en toegankelijk openbaar vervoer vergroot de aantrekkelijkheid om ook bij minder goed zeilweer naar de boot te komen. Dit stimuleert de bestedingen.

Visie

Doelgroepen watersport verbreden

De watersport in Schouwen-Duiveland is sterk gericht op het aanbieden van vaste ligplaatsen. Dat is ook goed, want deze leveren een vaste inkomstenbron, werkgelegenheid gedurende het gehele jaar (service) en deze sector is weinig gevoelig voor economische ontwikkelingen. De drempel om deze vorm van watersport (eigen jacht) te gaan beoefenen is relatief hoog. Het water en de havens moet door andere groepen ook gebruikt kunnen worden.

Ruimte voor chartervaart

De chartervaart of bruine vloot is nog relatief klein in Zeeland. De overtuiging is echter wel dat deze sector de komende jaren zal groeien. De eenzijdige oriëntatie op de Waddenzee en het IJsselmeer biedt ruimte voor nieuwe vaargebieden. Oosterschelde en Grevelingen hebben daarvoor het beste vaarwater en de beste omgeving. Schouwen-Duiveland heeft daarmee de beste positie als vertrekplaats en bestemming. De voorzieningen zouden zowel in de havenstadjes en bij attracties, als in combinatie met openbare aanlegplaatsen gerealiseerd moeten worden.

In de visserijhaven in Bruinisse zou binnen de herontwikkeling ruimte gezocht moeten worden voor de bruine vloot als thuishaven. In Brouwershaven en Scharendijke zou binnen de herinrichting van de haven naar ruimte gezocht moeten worden om aan te leggen. In overleg met het Natuur-en Recreatieschap de Grevelingen wordt dezelfde opgave neergelegd bij de openbare aanlegplaatsen die het schap aanbiedt. Aanlegplaatsen bij toeristische attracties zoals Neeltje Jans, mag eigenlijk geen discussie zijn. Ook bij nieuwe toeristische ontwikkelingen zoals aan de Brouwersdam zal rekening gehouden moeten worden met aanlegplaatsen voor de Bruine Vloot.

Bestemmingen voor riviercruises

De riviercruises is een sterke groeiemarkt met een grote economische impact. De schepen worden steeds groter waardoor het aantal mogelijke locaties om aan te leggen daalt. In de herinrichtingsvoorstellen voor de visserijhaven Bruinisse en voor de haven van Zierikzee moet bekeken worden of deze schepen geaccommodeerd kunnen worden. Ook Brouwershaven is een aantrekkelijke locatie.

Open boten als nieuwe doelgroep

Door optimalisering van de havencapaciteit en de havenopbrengsten zijn in de loop van de tijd open boten steeds verder uit beeld geraakt op Schouwen-Duiveland. Met name de Grevelingen leent zich bij de meeste weersomstandigheden voor deze schepen. De lage drempel en het sportieve karakter trekken nieuwe en jonge watersporters aan. Het karakter van een haven met kleine boten is anders, er is geen sprake van verblijf op het water, het is meer een dagbestemming. Dergelijke ontwikkelingen passen goed op de Grevelingendam of de Brouwersdam. De Grevelingendam heeft voor kleinere boten iets betere (lees rustigere) windomstandigheden.

Opgave bij privatisering

De privatisering van jachthavens in Schouwen-Duiveland is een lopend proces. Het is wenselijk om daar waar nog mogelijk bij de privatisering de functies zoals geschetst onder verankering en verbreding mee te geven als opgave.

Visie

Sector versterken en knelpunten oplossen

Vitale sector

De watersport in Schouwen-Duiveland is jong en kwalitatief in orde. Het is zaak dat zo te houden. Daarbij is te stringent ruimtelijk beleid ongewenst. De sector moet de ruimte krijgen waar mogelijk door te ontwikkelen en nieuwe product-marktcombinaties aan te gaan bieden. De wetgeving met betrekking tot Natura 2000 vraagt om intensieve beleidsafwegingen. Het streven is ondernemers in hun plannen daar waar mogelijk ruimte en ondersteuning te geven.

In sommige gevallen kan de toekomst vragen om uitbreiding van het aantal ligplaatsen. Dit moet echter nooit een zelfstandig doel zijn, maar meer een middel om verankering en verbreding mogelijk te maken en de sector breder in te zetten voor toerisme. De vraag is dan niet hoeveel ligplaatsen er extra bij zouden moeten komen maar hoeveel er nodig (en mogelijk) zijn om andere doelen te bereiken.

Innovatie

Initiatieven die gericht zijn op vernieuwing van de sector en aansluiten bij de agenda van de toekomst passen uitstekend bij het profiel van de gemeente. Waar mogelijk wordt innovatie gestimuleerd. De Brouwersdam zal zich ontwikkelen als hippe en sportieve hotspot. Binnen dit profiel komt innovatie optimaal tot zijn recht.

Zoneren

Watersport is veelzijdig, verschillende watersporters vragen om verschillende ruimtes op het water. Bij verdere groei kan nadere zonering belangrijk zijn. Daarbij is de Grevelingendam aantrekkelijk als 'familiebestemming' en de Brouwersdam als 'sportieve bestemming'. Dit kan gevolgen heb-

ben voor de zonering van windsurfen en kitesurfen.

Herschikken

De capaciteit van de jachthaven van Zierikzee, en in mindere mate ook van Brouwershaven, is te beperkt om de vraag naar passanten te accommoderen. Passanten verdienen echter de voorkeur. In beide havens zou onderzocht moeten worden of het mogelijk is de passanten meer ruimte te geven ten koste van de vaste ligplaatshouders.

Ontsluiten achterland

Voor de vaste ligplaatshouders en de passanten is het gebruik van het achterland een belangrijke meerwaarde. De Schouwen-Duivelandpas is hiervoor een uitstekend instrument. Bekeken moet worden in hoeverre deze pas beschikbaar gemaakt kan worden voor ligplaatshouders en bezoekers. Aansluitingen met het openbaar vervoer en fietsverhuur zijn voor watersporters belangrijke onderdelen. Hiermee worden ook de mogelijkheden voor vermaak met minder goed weer beter ontsloten.

Aanlegplaatsen

De openbare aanlegplaatsen op de Grevelingen zijn belangrijk voor de kwaliteit van het gebied. De capaciteit is soms ontoereikend. Bij herinrichting kan bekeken worden of uitbreidingen mogelijk zijn. Aan de Oosterscheldezijde ontbreken dergelijke voorzieningen. De Schelphoek zou zich uitstekend lenen als natuurgerichte aanlegzone, bijvoorbeeld met Moorings (aanlegboeien) zonder verbinding naar de wal. Een eerste aanzet is gedaan, uitbreiding is wenselijk. Aandachtspunt is de diepgang ter plaatse.

Visie

Ruimtelijk beleid vertalen naar de waterkant

Het ruimtelijk beleid is sterk gericht op de 'droge' ruimte van het eiland. Een vertaling van de voorname voor het natte programma is gewenst. Voor diverse kernen wordt de connectie met het water en het havengebied als onvoldoende ervaren (Bruinisse, Scharendijke). Deze tekortkoming vraagt niet alleen om aanpassingen aan land, maar ook om een andere inrichting en oriëntatie van het watersportprogramma. Dit programma is op sommige plaatsen weinig bereikbaar en sterk 'in zichzelf gekeerd'. De structurerende beleidsvoornemens aan land moeten vertaald worden in beleidslijnen op het water.

Ruimtelijke zonerings ook op het water

De gekozen zonerings in het landschapsbeleidsplan, met een gemengde Grevelingenkust en een natuurlijke Oosterscheldekust moeten vertaald worden in passende functies en ontwikkelingen voor de watersport ter plaatse. De ontwikkelingen langs de Oosterscheldekust zijn meer gericht op natuurbeleving. Aanlegplaatsen voor passanten kennen een natuurlijk karakter en beperkt voorzieningenniveau. Voorzieningen voor sportvissers passen wel in deze zonerings. En gebied als de Schelphoek wordt ontwikkeld als natuurgebied maar dient ontsloten te worden voor passanten en sportvissers met extensieve voorzieningen. Groot-schalige uitbreiding van voorzieningen aan de Oosterscheldezijde met jachthavens ligt niet voor de hand. Aan de Grevelingenkust is er meer ruimte voor uitbreiding en nieuwe ontwikkelingen.

Kernen naar het water

In de structuurvisies van meerdere kernen wordt erkend dat de relatie tussen stad of dorp en water verbetering behoeft. Dit vraagt om maatregelen aan land en op het water. Algemeen uitgangspunt

moet zijn dat ontwikkeling van het waterprogramma de toegankelijkheid en beleefbaarheid vanaf de kant moet vergroten. Uitbreiding van voorzieningen moeten een openbaar karakter krijgen en de watersport 'aanhaken' aan de kern.

Voor Bruinisse sluit het projectplan 'Onthaal naar het Deltawater' naadloos aan bij de doelstelling. De Visserijhaven is de belangrijkste belevingshaven voor Bruinisse. De ontwikkeling van de mosselvloot als beleefbaar onderdeel van het toerisme is een belangrijke stap vooruit. De schippers worden deels omgeschoold om groepen voor te lichten en mee te laten varen en de steigers worden toegankelijk voor bezoekers. Aansluitend op dit thema kan de Visserijhaven het karakter van een vertrekhaven en groepshaven versterken. Binnen dit thema passen de bruine vloot, riviercruises, rondvaarten, sportvisschepen en pontverbindingen. Door deze kwaliteiten toe te voegen wordt aan de structuurschets voor Bruinisse ook op het water vorm en inhoud gegeven.

Wederzijdse meerwaarde

In de ruimtelijke en strategische visie is het beleid geformuleerd dat bij uitbreiding of verandering de landschappelijke inpassing verbeterd moet worden. Er moet sprake zijn van wederzijdse meerwaarde tussen ruimtelijke kwaliteit, economische vitaliteit en duurzaamheid. Op die wijze wordt een stimulans gegeven aan de landschapskwaliteit van Schouwen-Duiveland. Voor de watersportontwikkeling wordt deze lijn doorgetrokken. De verbetering van de landschapskwaliteit moet onderdeel zijn van planvorming voor uitbreiding of nieuwvestiging van watersportvoorzieningen.

Visie

Watersport als kernkwaliteit vermarkten

Vermarkten:

De gemeentelijke organisatie houdt zich zelf niet actief bezig met de marketing van Schouwen-Duiveland. Hiervoor bestaat een contractrelatie met de VVV Schouwen-Duiveland. Echter, de activiteiten zijn versnipperd en de diverse thema's en sectoren voeren eigen campagnes zonder samenhang. Ook de watersport speelt binnen de marketing van Schouwen-Duiveland slechts een decorol.

Het water en al haar facetten vormt een uitstekend uitgangspunt om in te zetten als onderscheidende kernkwaliteit van Schouwen-Duiveland. Om het gebied als eenheid te kunnen vermarkten zal deze identiteit rondom water uitgewerkt en geformuleerd moeten worden. Vervolgens kan het toeristisch aanbod hieronder worden samengebracht, zodat een aantrekkelijke totaalbestemming geboden kan worden aan (potentiële) gasten.

De (grote) watersportsector van Schouwen-Duiveland zal zich samen met de andere bestemmingen in de Delta moeten profileren. Men vaart immers niet naar een specifiek eiland, maar van haven naar haven. De mogelijkheden en kwaliteiten van het totale gebied vormen samen de aantrekkingskracht voor passanten. Een krachtig marketing- en communicatieplan zal de watersportregio op de kaart kunnen zetten. Hierin kunnen de verschillende eilanden integraal op inhaken. Nu de watersportsector voor Schouwen-Duiveland een belangrijk rol vervult, is het zinvol om hierin het initiatief te nemen.

De gemeente zal in haar opdracht aan de VVV Schouwen-Duiveland gerichte doelen moeten meegeven voor de promotie van het eiland met het water als kernkwaliteit. Gemeentelijke middelen moeten worden ingezet voor die activiteiten die wezenlijk bijdragen aan de uitstraling van Schouwen-Duiveland als water(sport)eiland.

Campagne **ervaar Zeeland**, goed voorbeeld van het smelten van land en water tot een samenhangend en onderscheidend product, waarin ook evenementen en culinaire kwaliteiten een rol spelen

Visie

Instrumentarium Watersportvisie

Toestaan / mogelijk maken

De watersport is een vitale sector waar de vernieuwing voor een belangrijk deel vanuit de markt zelf komt. Door ruimtelijke ordeningsregels en natuurwetgeving is de speelruimte voor bedrijven om mee te gaan met de markt beperkt. Veelal wordt niet alleen de bedrijfsomvang en sector vastgelegd in langjarige plannen, maar ook het 'assortiment'. Watersport ontwikkelt zich als moderne sector indien bedrijven de mogelijkheden krijgen om adequaat en snel in te spelen op trends. Een positieve en actieve opstelling bij de toepassing van regelgeving waar mogelijk is een stimulans voor vernieuwing.

Herschikken

Functies hebben in de loop van de tijd hun plek gekregen of bemachtigd en de gebruikers hechten aan hun verworven positie. Niet altijd is deze echter een ideale indeling om doelstellingen te bereiken. Met respect voor de ruimte die functies innemen en de behoeftes die er zijn, moet het mogelijk zijn het ruimtegebruik en de bijdrage aan de omgeving in een schuifoperatie te optimaliseren. Daarbij mag geen enkele positie heilig zijn. Door te onderzoeken welke essentiële randvoorwaarden het gebruik vereist is het veelal mogelijk deze in te willigen en een verbeterde indeling voor te stellen.

Doen / maken

De gemeente is samen met de schappen verantwoordelijk voor de inrichting van de openbare ruimte. Voor het aanleggen van een boulevard, een dijkovergang, een buitendijks fietspad, een openbare aanlegplaats of een andere watersportlocatie is zij in principe de eerst aangewezen. Daarbij is een gedeelde verantwoordelijkheid met de gebruikers zeer goed mogelijk, waar het gaat om realisatie, financiering en beheer. De koppeling van ontwikkelingsruimte op bedrijfsniveau aan co-financiering van openbare infrastructuur is zeer goed mogelijk (verevening). Initiatief en uitvoering liggen echter primair bij de gemeente.

Aanhaken / meeliften

Bij de ontwikkeling van grote en kleine projecten is vaak een breder doel te dienen. Als het getij deels terug zou komen op de Grevelingen biedt dit kansen om voornemens te realiseren in de slipstream van het grotere geheel. Hetzelfde geldt voor maatregelen Ruimte voor de Rivier, natuurontwikkeling, compensatie Tweede Maasvlakte, Climate Proof Area etc. Ook in Europees verband zijn er regelmatig projecten (geweest) waar gezocht werd naar partners met kant en klare ideeën gereed voor uitvoering. De gemeente moet de subsidiemogelijkheden actief verkennen.

Bepleiten / ondersteunen

Randvoorwaarden die gaan over waterkwaliteit, bereikbaarheid, voorzieningenniveau, veiligheid en dergelijke dienen een breder gebied dan alleen de gemeente Schouwen-Duiveland. De inzet van de gemeente is gericht op het bepleiten van een ontwikkeling.

Uitwerken / nader onderzoeken:

De watersportvisie heeft een globaal karakter en geeft richting aan de ontwikkelingen voor de komende jaren. Een aantal onderdelen en voorstellen zijn concreet, in andere gevallen gaat het vooralsnog om een signalering van een op te lossen probleem en een richting voor verbetering. Deze projecten vragen om nadere uitwerking en detaillering, voordat besluiten over het 'hoe' genomen kunnen worden.

Inpassen in beleid

Recreatie en toerisme, en dus ook watersport, raken een groot aantal andere beleidsvelden. Ruimtelijke ordening, vergunningenbeleid, economische ontwikkeling, openbare orde enz. Een voornemen kan alleen succesvol worden bereikt door het ook in te passen in andere beleidsvelden.

Visie

Kiezen voor projecten en prioriteiten

Focus voor succes

Een plan zonder focus leidt zelden tot succes. In de uitgewerkte visie is gepresenteerd wat je wil bereiken voor Schouwen-Duiveland in het algemeen en voor de watersport in het bijzonder. Deze doelstellingen raken de verschillende gebruikersgroepen.

De gepresenteerde instrumenten geven een beeld wat de gemeente kan doen en wat zij niet kan doen. Voor het bereiken van enkele doelstellingen ligt het initiatief bij derden, voor anderen is de gemeente aan zet. In beide gevallen zijn nadere keuzes nodig.

Projecten en instrumenten

De te bereiken doelstellingen zijn beknopt uitgewerkt in projecten, waarbij een mogelijke invulling is opgenomen. Deze geeft richting aan de volgende stap. Per project of maatregel is bekeken waar het initiatief zou moeten liggen, bij de gemeente, de markt of een andere specifiek genoemde partij. Daarnaast is per project of maatregel getoetst in hoeverre deze bijdraagt aan de doelen uit de visie. Bepalend zijn geweest:

- Economische impact
- Bijdrage aan andere sectoren
- Bijdrage aan het imago
- Bijdrage aan vastgesteld beleid

Per project is bepaald in hoeverre zij bijdragen aan de doelen en in hoeverre zij op korte termijn realiseerbaar zijn. Hierdoor ontstaat een prioriteit hoog, middel of laag.

Per project of maatregel is verder aangegeven welke instrumenten de gemeente beschikbaar heeft om dit project te realiseren. Hierdoor ontstaat een duidelijk beeld wat de gemeente de komende periode te doen staat, waar zij moet beginnen en welke instrumenten zij in kan of moet zetten.

De lijst met projecten is richtinggevend, niet limitatief en een voorstel van het adviesteam.

Benadering vanuit doelgroepen

De projecten zijn voor het overzicht uitgewerkt per doelgroep. Per doelgroep is inzichtelijk wat er zou moeten gebeuren en via welke prioriteit. Samen dragen de projecten en maatregelen bij aan realiseren van de doelstellingen en de visie.

Toetsingskader

Naast de actieve rol van initiatiefnemer en uitvoerder heeft de gemeente ook de rol om initiatieven van derden te toetsen. Daarbij is de watersportvisie richtinggevend. Indien voor een project medewerking wordt gevraagd van de gemeente (geld, menskracht, toestemming, ondersteuning) dan kan de gemeente aan de hand van het toetsingskader bekijken in hoeverre zij hieraan gevolg kan en wil geven.

Voor dit doel is de watersportvisie vertaald in een groot aantal vragen die de gemeente zich zou moeten stellen bij het beoordelen van een verzoek om medewerking.

Projecten en instrumenten

Project	Mogelijke invulling	Initiatief	Prioriteit	Toestaan	Herschik-ken	Doen / maken	Aanha-ken	Bepreiten	Uitwer-ken	Inpassen in beleid
Duiksport										
Uitbreiding openbare duiklocaties	Uitbreiding duiklocaties en inrichting toplocaties volgens plan NOB wordt toegestaan maar niet actief ondersteund	NOB	Laag	x						
Uitbreiding vulstations	Uitbreiding van vulstations voor perslucht moet waar mogelijk gekoppeld zijn aan bestaande horecalocaties of duiklocaties. Plekken waar uitbreiding gewenst is zijn Burghsluis (jachthaven), Zierikzee (centrum, of horeca Zeelandbrug en Bruinisse (Jachthaven)	Ondernemers	Middel	x				x		
Nieuwe duikscholen en onderscheide duikconcepten	Initiatieven die de drempel verlagen en de onderwaterwereld toegankelijk en beleefbaar maken voor toeristen worden actief ondersteund. Een informeel idee als 'verdrongen dorp' past goed in deze strategie	Initiatiefnemers	Hoog	x	x					
Sportvisserij										
Trailerhelling Oosterschelde-oost	Realisatie van een trailerhelling met kleine parkeerplaats aan de oostzijde van de Zeelandbrug ten behoeve van sportvisserij, bijvoorbeeld nabij Ouwerkerk	Gemeente	Middel						x	
Verbeteren trailerhelling Schelphoek	De trailerhelling Schelphoek is bij laag water niet bruikbaar. Hierdoor is het gebruik beperkt. Verlengen van de trailerbaan verbetert de bruikbaarheid	Markt	Laag	x						
Uitbreiden mogelijkheid huur en charter kleine visboten	Ten behoeve van de sportvisserij zijn extra huurmogelijkheden gewenst. Hiervoor moeten aanlegplaatsen beschikbaar gemaakt worden. De gemeente kan dit bij beschikbaar maken inpassen.	Markt	Middel	x	x					
	In Bruinisse is het gewenst bij de inrichting van de Visserijhaven deze opstapschepen te accommoderen	Gemeente	Laag	x	x					

Projecten en instrumenten

Project	Mogelijke invulling	Initiatief	Prioriteit	Toestaan	Herschik-ken	Doen / maken	Aanha-ken	Bepleyen	Uitwer-ken	Inpassen in beleid
Kleine watersport										
Ontwikkeling vaarscholen en surfscholen	Medewerking verlenen aan initiatieven uit de markt, nabij vakantiecentra en Grevelingen- en Brouwersdam	Markt	Hoog	x						
Locaties Brouwersdam en Grevelingen-dam	Ruimte voor ontwikkeling kleine watersport en nieuwe doelgroepen als voorwaarde in plan Jachthaven van de Toekomst	Markt	Hoog					x		
	Medewerking verlenen aan initiatief voor open boten centrum Grevelingendam	Markt	Hoog	x					x	x
Versterken kitesurfsport Brouwersdam	Optimaliseren van locatie (opheffen andere niet meer bruikbare locaties)	Gemeente	Middel						x	x
Chartervaart										
Aanlegplaats Bruinisse	Bij herinrichting Visserijhaven bekijken of er ruimte kan blijven voor een aanlegplaats voor de chartervaart	Gemeente	Hoog		x					
Aanlegplaats Brouwershaven	Bij eventuele herindeling centrumhaven ruimte vrijmaken voor aanlegplaats chartervaart	Gemeente	Middel		x					
Aanlegplaats Zierikzee	Verbeteren faciliteiten Zierikzee	Gemeente	Hoog			x				
Aanlegplaats Scharendijke	Bij herinrichting haven en eventuele uitbreiding lig-plaatsencapaciteit ruimte behouden voor aanlegplaats chartervaart, nabij locatie duikschool	Markt	Middel	x				x		
Aanlegplaats Heerenkeet	Heerenkeet bereikbaar maken voor charters	Markt	Laag	x						
Aanlegplaats Jachthaven van de Toekomst	Bij realisatie jachthaven van de toekomst ruimte voor de chartervaart als voorwaarde stellen	Markt	Middel					x		
Rondvaart										
Uitbreiden aanlegmogelijkheden en bezoekerdoelen	Realiseren (herstellen) aanlegplaats Neeltje Jans (buiten gemeentegrenzen)	Gemeente	Hoog					x		
	Onderzoeken mogelijkheden aanlegplaats Watersnoodmuseum Ouwkerk	Gemeente	Hoog						x	
Rondvaartbestemmingen in de toekomst	Bij realisatie jachthaven van de toekomst ruimte voor de rondvaartboot als voorwaarde stellen, evenals bij getijdecentrale etc.	Gemeente	Middel	x				x		
Riviercruises										
Mogelijkheden aanleggen Bruinisse en Zierikzee onderzoeken	Bij herinrichting Visserijhaven bekijken of er ruimte gemaakt kan worden voor riviercruises als alternatief voor Vluchthaven (ver van centrum)	Gemeente	Middel						x	
	Bij herinrichting haven Zierikzee bekijken of er ruimte gemaakt kan worden voor riviercruises	Gemeente	Middel						x	

Projecten en instrumenten

Project	Mogelijke invulling	Initiatief	Prioriteit	Toestaan	Herschikken	Doen / maken	Aanha-ken	Beplei-ten	Uitwer-ken	Inpassen in beleid
Vaste ligplaatsen										
Uitbreiding capaciteit	Uitbreiding capaciteit ligplaatsen uitsluitend onder voorwaarden bijdrage aan verbreding, verankering, innovatie en nieuwe doelgroepen	Markt	Middel	x				x		
Passanten										
Meer ruimte voor passanten in kernen	Onderzoeken mogelijkheden herschikken functies haven Zierikzee ten gunste van passanten, eventueel ten koste van de vaste ligplaatsen	Gemeente	Hoog		x					
	Bij herschikken of uitbreiden jachthavens meer ruimte voor passanten in de kernen als voorwaarde stellen	Gemeente	Hoog		x					x
Aantrekkelijk maken passantenbezoek	Combinatie maken met Schouwen-Duivelandpas voor bezoekende schepen aan de kernen, voor meer gebruik toeristisch achterland	Gemeente	Hoog			x				
Uitbreiden moorings en aanlegplaatsen Schelphoek	Realiseren van extra moorings en eventueel aanlegplaatsen in de natuurlijke setting van de Schelphoek	Markt	Middel			x	x			
Verblijfs- en dagrecreanten										
Uitbreiden en onderhouden strandjes	Verbeteren mogelijkheden strandrecreatie in nabijheid van verblijfsrecreatie, nabij Aquadelta, Brouwershaven, Den Osse en Scharendijke	Gemeente	Hoog			x	x			
Verbeteren fietsmogelijkheden langs het water	Realiseren van een fietsverbinding op de dijk of aan de waterzijde van de Grevelingendijk (Rondje Schouwen-Duiveland)	Gemeente	Middel			x				
Evenementen organiseren voor seizoenspreiding en kennismaken watersport	Initiatieven voor evenementen met deze doelstellingen actief ondersteunen	Markt	Hoog	x				x		
Inwoners / bezoekers										
Ontwikkelen havenplateau Bruinisse	Verhogen belevingswaarde en attractiewaarde havenplateau in combinatie met toegankelijke mosselvloot	Gemeente	Hoog			x				
Verbeteren binding kern en haven Scharendijke	Verbeteren beleefbaarheid kade en haven	Gemeente	Middel			x				

Toets

Toetsingskader voor initiatieven van derden

Toetsingskader

Het stimuleringsbeleid voor de watersportvisie vraagt ook op diverse onderdelen de medewerking van ondernemers en watersportverenigingen die initiatieven nemen. Een beleid gericht op verankering, verbreding en versterking en vermarkten van de watersport vraagt om een goede toets van initiatieven van anderen en van ander gemeentelijk beleid.

Hiervoor is een checklist ontwikkeld. In de checklist staan de centrale vragen geformuleerd die de gemeente zich zou moeten stellen om vanuit deze watersportvisie medewerking te verlenen aan een initiatief. Centraal staat daarin de bijdrage die een initiatief levert aan geformuleerde doelstellingen. De mate waarin een initiatief bijdraagt aan een doelstelling, het belang van die doelstelling en het aantal doelstellingen waaraan een bijdrage geleverd wordt geven met elkaar samen een indruk van de wenselijkheid van een initiatief.

Draagt het initiatief bij aan het verlagen van drempels voor niet-watersporters om kennis te maken met de watersport en gebruik te maken van de watersportmogelijkheden?

Initiatieven die gericht zijn op bootverhuur, vaarlessen, dagverhuur, surfscholen, duiklessen, trailerhellingen en stekken voor de sportvisserij en dagrecreatie op het water zorgen voor een brede toegankelijkheid van de watersport.

Vormt het initiatief een aanvulling op het verblijfstoerisme en de dagrecreatie van Schouwen-Duiveland en positioneert het initiatief Schouwen-Duiveland nadrukkelijker als waterrijke vakantiebestemming?

Initiatieven gericht op de combinatie tussen verblijfsrecreatie en water verweven de twee peilers op Schouwen-Duiveland tot een sterker geheel.

Draagt de uitbreiding, herinrichting of herschikking van een haven bij aan een betere toegankelijkheid van deze haven voor passanten, riviercruises, traditionele chartervaart?

Een grotere diversiteit van gebruikers van de havens zorgt voor een grotere levendigheid en een grotere economische impuls voor de plaatselijke middenstand.

Zorgt een initiatief voor een betere beleving van de waterkant voor mensen die zelf geen watersporter zijn?

Strandjes, fietspaden aan het water, pontjes naar de overkant, terrassen aan het water, rondvaartboten en toegankelijke oevers en kades maken het water beleefbaar voor iedereen.

Zorgt de organisatie van een evenement voor voldoende beleving vanaf de waterkant of biedt het mogelijkheden voor mensen om kennis te maken met de watersport? Evenementen die watersport en verblijfstoerisme bij elkaar brengen zijn aantrekkelijk voor Schouwen-Duiveland.

Zorgt het initiatief voor een nieuw en onderscheidend product, markt of sfeer binnen het watersportaanbod van Schouwen-Duiveland?

Een meer divers product, dus niet 'meer van hetzelfde' zorgt voor een vitale en levendige sector met toekomstperspectief.

Toets

Toetsingskader voor initiatieven van derden

Is het initiatief innovatief?

Vernieuwende projecten gericht op duurzaamheid, nieuwe doelgroepen, nieuwe gebruiksvormen en nieuwe technieken versterken de sector en maken de sector toekomstproof.

Draagt het initiatief bij aan vermindering van een specifiek knelpunt op het gebied van de watersport?

Knelpunten in gelijktijdige capaciteit, gecombineerd gebruik door verschillende groepen of conflictsituaties tussen natuurbelangen en watersportgebruik kunnen door zonerings- of inrichtingsmaatregelen op alternatieve locaties worden verminderd of opgelost.

Sluit het initiatief aan bij de hoofdzonering op het land, waarbij de Grevelingenkust wordt ontwikkeld als gemengde kust en de Oosterschelde als natuurkust?

Een initiatief moet hierop aansluiten.

Draagt het initiatief bij aan de een betere binding tussen de diverse kernen van de gemeente Schouwen-Duiveland en de havens en kades in deze kernen?

Een openbare kade, wandelroutes, visuele en functionele verbindingen met de kern en gecombineerd gebruik van horeca door watersporters en anderen zorgt voor een sterkere binding.

Is er sprake van wederzijdse meerwaarde?

Een betere landschappelijke en functionele inpassing van een functie zorgt verbeterd het verblijfsklimaat.

Is er bij promotie en marketinginitiatieven sprake van een nadrukkelijke profilering van het water en de watersportmogelijkheden als kwaliteit van de gemeente Schouwen-Duiveland als bestemming?

Promotiecampagnes die de combinatie brengen van watersport, verblijfsrecreatie en dagrecreatie positioneren Schouwen-Duiveland als bestemming voor een breed publiek.

Advies

Advies voor de volgende stap...

In deze watersportvisie Schouwen-Duiveland wordt richting gegeven aan het watersportbeleid van de gemeente voor de komende jaren. Dit beleid is in overeenstemming gebracht met het provinciaal en regionaal beleid voor de watersport en sluit aan op het lokale beleid op andere terreinen. De visie geeft een vertaling van het ruimtelijke en economische beleid naar de waterkant.

De watersportvisie stelt zichzelf ook doelen. De watersport moet gericht zijn op een brede doelgroep en moet een onderdeel vormen van de verblijfsrecreatie en dagrecreatie op het eiland. Voor de vormen van watersport die juist deze toegankelijkheid bevorderen moet ruimte gemaakt worden. Nieuwe doelgroepen, innovatieve concepten, andere manieren om het water vanaf de kant of vanaf een boot te beleven en laagdrempelige combinaties met verblijfsrecreatie moeten watersport maken tot een belangrijk onderdeel van het toeristisch product van Schouwen-Duiveland.

Toestaan onder voorwaarden

Om de doelstellingen te bereiken staan de gemeenten verschillende instrumenten ter beschikking. Een belangrijk instrument daarbij is het 'toestaan'. De sector is vitaal en heeft een eigen krachtige ontwikkelingsdynamiek. De betrokkenheid van belanghebbenden bij het opstellen van de visie maakt het moment ideaal. Het feit dat de aanbieders in de sector wensen hebben biedt de mogelijkheid voor de gemeente om initiatieven te toetsen aan de bijdrage, maar ook om voorwaarden te stellen om de doelstellingen te bereiken. Daarbij moet telkens op projectniveau de balans gezocht worden tussen te stellen voorwaarden en het (blijven) bevorderen van ondernemersinitiatief.

De gemeente kan in haar ruimtelijk beleid de voorwaarden scheppen om nieuwe initiatieven, gericht

op verbreding van de gebruikersgroepen, te accommoderen. Initiatieven aan de Brouwersdam en Grevelingendam die gericht zijn op innovatie en verbreding van de doelgroep kunnen zo worden gerealiseerd.

Zierikzee

Naast deze voorwaardenscheppende rol zal de gemeente het initiatief moeten nemen om de aantrekkelijkheid en bruikbaarheid van Zierikzee als passantenhaven te vergroten. Zierikzee vormt voor watersporters uit de gehele Delta en daarbuiten de belangrijkste toeristische vaarbestemming. In weekenden en vakanties is de capaciteit ontoereikend. Hierdoor blijven de mensen weg of ervaren zij Zierikzee niet in haar volle kwaliteit. Het opnieuw bespreken van een herschikking van functies om de capaciteit voor passanten kan vergroten, verdient prioriteit.

Aanhaken voor resultaat

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft te beperkte financiële en organisatorische armslag om alle doelstellingen op eigen kracht te kunnen realiseren. In de directe omgeving spelen echter een groot aantal processen waarin maatregelen en verbeteringen ingepast kunnen worden. Getijde op de Grevelingen, natuurontwikkeling op de Oosterschelde, Ruimte voor de Rivier, compensatie van grootchalige bedrijfsontwikkeling en verduurzaming van de samenleving zijn projecten die mogelijkheden bieden. Door als gemeente te weten wat je wilt bereiken en de projecten voor te bereiden voor uitvoering kun je als gemeente optimaal profiteren van de ontwikkelingen om je heen.

Sandra Versteegen en Rob Vrolijk
2 juni 2009

Bijlage

Doelgroepen	Motieven - Kritische succesfactoren	Aanbod Sterkten	Zwakten	Bedreigingen	Kansen
Watersporters					
Grote watersport (passanten)	<i>Variatie vaargebied en bestemmingen, historische stadjes en dorpen, winkelen en horeca, vrije aanlegplaatsen, toeristische mogelijkheden</i>	Ruimte op het water. Natuur-schoon. Diversiteit aan aanlegmogelijkheden en achterland.	Beperkte doorgang sluizen. Vervoer, bereikbaarheid achterland, Zierikzee en Brouwershaven. .	Achterblijven van uitbreidingen Zierikzee als belangrijkste doelbestemming van toervaarders uit vele gebieden. Samenwerking en promotie.	Door groeiend aantal ligplaatsen/booteigenaren rondom Schouwen Duiveland zal in voor- en naseizoenen ook het aantal passanten stijgen op en rondom Schouwen Duiveland.
Grote watersport (ligplaatshouders)	<i>Uitgebreid vaargebied met bestemmingen, scheepvaartvoorzieningen (reparatie en winkel)</i>	Goed aanbod van servicebedrijven. Aantrekkelijk vaarwater. Waterkwaliteit en omgeving.	Beperkte capaciteit verbindingssluis Bruinisse naar delta. Op hoogtijdagen zijn de bestemmingen overvol.	Steeds meer booteigenaren varen minder. Vergrijzing van de markt. Drempel voor instappers is hoog. Vaarseizoen beperkt zich hoofdzakelijk tot zomermaanden.	Omdat men men minder/kortere vaart, verlengt het verblijf in havens. Aantrekkelijkheid haven/goede voorzieningen worden belangrijker.
Kleine watersport (open boten)	<i>Veilig vaarwater, voldoende uitdaging, niet teveel golfslag.</i>	Aantal verhuurmogelijkheden langs het Grevelingen. Zeilscholen.	Nauwwelijks mogelijkheden voor ligplaatsen. Geen verenigingsleven.		Potentieel aan verblijfstoeristen. Betrekken van jeugd via scholen.
Sportvissers met boot	<i>Zilt, ruim, rustig visrijk water. Parkeergelegenheden en trailerhelmingen.</i>	Schoon en zilt water. Oosterschelde populair bij kleine bootjesvissers. Ruim aanbod opstapboten.	Visstand. Hiermee afname van bootopstappers.	Afnemende vangsten en minder belangstelling. Strengere regelgeving.	Opkomst kleine charterschepen. Vissen een van de belangrijkste vormen van openlucht recreatie en wordt door veel verblijfstoeristen uitgeoefend tijdens verblijf.
Sportvissers aan de waterkant	<i>Schoon visrijk water, natuur.</i>	Natuurlijke omgeving, dijken, strand, havenhoofden, pieren, golfbrekers.	Visstand.	Afnemende vangsten en hierdoor verminderde belangstelling. Strengere regelgeving.	Relatief groot percentage jeugdvis-sers. Specialisatie is trend (incl toebehoren). Opkomst forrellenvijvers.
Duikers	<i>Onder water zijn harde voorwerpen en organismen zaken die de duiker interesseren. Parkeerplaats en mogelijkheid om het water in te gaan.</i>	Korte afstand tussen duikstekken. Schoon water. Unieke gebied in Nederland, waar nog veel te ontdekken valt voor duikers met oog voor de 'natuur'.	Grevelingen water vervuild steeds verder. Parkeergelegenheid en voorzieningen beperkt bij locaties.	Onderwaterwereld is voor een beperkte groep duikers interessant. Totale markt krimpt.	Gebied is uniek in Nederland.

Bijlage

Doelgroepen	Kritische succesfactoren	Sterkten	Zwakten	Bedreigingen	Kansen
Watersporters					
Kitesurfers	<i>Ruimte bij de start en op het water is van belang voor deze sporters, zeker als men als beginner op het water begeeft.</i>	Met Brouwersdam en de Grevelingendam heeft Schouwen-Duiveland voor aantrekkelijke spots, dat veel kitesurfers uit Nederland en Buitenland aantrekt	Beperkt aantal spots. Grevelingendam wordt sport slechts gedoogd.	Drukte op de spots, waardoor beginners niet meer durven te starten.	Markt is groeiend. Levert bijdrage aan actief Schouwen Duiveland, kan jeugd aanspreken.
Windsurfers	<i>Sportieve surfers zoeken het grote water steeds meer op. Hier is meer ruimte en ook vaak meer wind om de sport te bedrijven.</i>	Het ruime water en de wind van het Grevelingen en de Noordzee. Met Brouwersdam en de Grevelingendam heeft Schouwen-Duiveland aantrekkelijke spots. Actieve ondernemers aan Brouwersdam organiseren veel evenementen. Parkeermogelijkheden voor campers aan de waterkant.	Minder bestedingen. Spots worden te klein, voldoen niet meer aan eisen.	Algemeen: De interesse voor de sport in het land neemt af. Brouwersdam: Campers vinden moeilijker een plek voor de nacht.	Freestyle, verhuur nieuwe materialen. Combinatie van nevenactiviteiten. Verblijfstoerisme die wil 'zappen', oftewel van alles willen doen in een vakantie. Beoefend door relatief voor Duitsers (70%) in voor en naseizoen.
Watertoeristen					
Dagtoerisme algemeen	<i>Buitenrecreatie in allerlei vormen.</i>	De natuur, de ruimte en de diversiteit van het aanbod, strand, water, landschap.	Samenhang van onderlinge activiteiten.	Bereikbaarheid van gebied, overvolle toegangswegen op dagen dat het mooi weer is.	Zappende recreanten zoeken telkens weer een andere beleving. Activiteiten worden gecombineerd.
Verblijfstoeristen algemeen	<i>Uit eten gaan, tochtjes met de auto, wandelen naar het strand zijn de meest ondernomen activiteiten vanuit de accommodaties.</i>	Veel verblijfsaccommodaties in de vorm van bungalows en vakantiehuizen.	Te weinig relatie met watersport.	Grote groep van verblijfstoeristen komt voor strand, in watersport wordt relatief weinig ge-participeerd.	Stijging korte vakanties. Belangrijkste doelgroep is relatief jong. CBS geeft aan dat voor 38% van Duitse gasten, watersport de belangrijkste activiteit is.
Rondvaarten	<i>Bereikbaarheid, bezienswaardigheden vanaf het water.</i>	Voldoende parels in Zeeland (Schouwen Duiveland) voor aantrekkelijk product.	Nauwelijks aanlegmogelijkheden bij stadjes en attracties en natuurparels	Vernieuwing sector blijft achter.	
Charters	<i>Nieuwe vaargebieden....</i>	Zierikzee is uitstekend doelbestemming.	Te weinig aanlegmogelijkheden op Schouwen Duiveland.		In de Delta zijn nog volop groeimogelijkheden.
Passagiersschepen	<i>Nieuwe vaargebieden. Aantrekkelijke bestemmingen met winkel- en horecamogelijkheden.</i>	Zierikzee is uitstekend doelbestemming.	Geen aanlegmogelijkheden op Schouwen.	Andere plaatsen in Zeeland investeren om deze doelgroep te kunnen ontvangen.	Groeimarkt met veel potentie.

Bijlage

Deelnemers Rondetafelgesprekken

All Weather Sailing	de heer H. Kooren
At Sea Yachting	De heer J. Hendrikse
BBZ	De heer J. Nieuwenhout
Bijl Watersport-tuigerij	De heer Bijl
Catamaranvereniging "Bru"	De heer J. Plekkenpol
Dorpsraad Brouwershaven	L. van der Mark
Dorpsraad Scharendijke	De heer H. Bomer
Duikcentrum de Kabbelaar	De heer B. Mathijssen
Fa. Gebr. Van Ast - Winterberging	De heer van Ast
For Sail Yachtbrokers	De heer J.W. van Dantzig
Forest Hill Buitensport	de heer A. Kort
Frisia Rondvaarten	Gerard Hoogstad
Haven Zierikzee	De heer E. Beije
Hiswa	De heer R. Holmes
Hogeschool Zeeland	mevrouw M. Tempelman
Jachthaven Bruinisse BV	De heer H. Gravenstein
Jachtwerf "De Grevelingen B.V."	De heer Hundersmarck
Jachtwerf Brouwershaven	De heer Bijl
Jonkers Yachts	De heer Jonkers
Koninklijke Horeca Nederland	de heer A. Hoefkens
Marina Port Zélande	mevrouw M. de Vast
Mulder Yachtservice	De heer Mulder
Nederlandse Onderwatersport Bond	De heer D. Van Santen
Onderwatersportvereniging Scaldis	mevrouw J. Prince
Oosterschelde Jachtwerf	De heer Maaskant
See-Fish Hengelsport	de heer R. Bolier
Sportvisserij Moermond	mevrouw J. van Mill
Stadsraad Brouwershaven	Jos van Ast
Stichting Deltaweek	mevrouw A. Lecomte
Stichting Renesse	de heer D.S. Kooman

van Dantzig communicatiepartners	E. van Dantzig
Waterfront Jachtcharter	de heer M. Koopen
Watersnoodmuseum	de heer J. Schoof
Watersportverbond	H. Botterweg
WSV Brouwershaven	Heer H. Timofei
WSV Brouwershaven	de heer F.X. Olmer
WSV BRU	de heer Snijers
WSV Scharendijke	De heer J. Prins
WSV Zierikzee	Heer P. Mater
Zeeland Buitensport	de heer P. de Haas
Zeeland Vakantiewoningen	De heer S. Boots
Zeeuwse Zilte Zaligheden	de heer Balth Roessingh
Zeilschool Aquavitesse	mevrouw E. Verhulst

Gesprekspartners

BBZ hoofdkantoor	Mw. Wennekes
BBZ, regiovertegenwoordiger	Jaap Klok
HSV Dreischoor	Niek Romein
Sportvisserijbelangen	Art Verheijen
Fed.van Hengelsportver.ZWN	
Sportvisserij Nederland	Ed Stoop
Onderwaterbond	Desmond van Santen
Surfschool Brouwersdam	mw P. van der Linde
Ned. Kitesurfvereniging	André Poldervaart
Watersportverbond	Frank Jibben
Watersportverbond	Henk Botterweg
Projectmanager Bruinisse	mw. M. Schenk Adviesteam Brouwersdam
Arcadis	

Belangrijkste geraadpleegde bronnen

BRTN 2000 en 2008	Stichting Recreatietoervaart Nederland
De betekenis van water voor recreatie en toerisme	Min. Verkeer en waterstaat e.a. 2002
De economische betekenis van de sportvisserij in Nederland	Directie Visserij van het Ministerie van LNV, 2004
Deltagids 2008	Promotie Zeeland Delta
Divers Delta	NOB, 2008
Gegevens toerisme Zeeland 2008	Kenniscentrum
Hiswa gegevens Watersport industrie	2006-2007
Hotspot Brouwersdam	ZKA markt en beleid
Interim-beleid jachthavenontwikkeling Zeeland	prov. Zeeland 2009
Kerncijfers BBZ	2007
Kerncijfers waterrecreatie	NBTC, 2007
Klantenmonitor recreatie	NRIT, 2000-2004
NBTC kerncijfers toerisme	NBTC, 2007
Onderwatersport in Zeeland	Min. Verkeer en waterstaat e.a. 2008
Onderzoek aantal recreatievaartuigen Nederland	Waterrecreatie advies 2005
Pre-verkenning waterrecreatie	Stichting recreatie (kennis- en innovatiecentrum), 2008
Sportvisserij Jaarverslag	ver. Sportvisserij Nederland, 2007
Tendrapport Zeeland 2007-2008	Kenniscentrum
Vaargedrag Delta	Waterrecreatie advies, 2009
Van Zierik tot Zee	Natuurmonumenten e.a. 2008
Watersport in het Deltagebied	Waterrecreatie advies 2004
Schouwen-Duiveland kiest voor Toerisme	Gemeente Schouwen-Duiveland
Ruimtelijke en Strategische Visie Schouwen-Duiveland	Gemeente Schouwen-Duiveland
Trendmonitor toerisme 2006	Gemeente Schouwen-Duiveland
Structuurvisie Bruinisse	Gemeente Schouwen-Duiveland
Div. beleidstukken	Gemeente Schouwen-Duiveland